

Univerzita Palackého v Olomouci
Fakulta tělesné kultury

BAKALÁRSKA PRÁCA

2014

Juraj ABELOVSKÝ

Univerzita Palackého v Olomouci
Fakulta tělesné kultury

DOPING V PARALYMPIJSKOM ŠPORTE
(Bakalárska práca)

Autor: Juraj Abelovský, Aplikovaná telesná výchova

Vedúci práce: Mgr. Ondřej Ješina, Ph.D.

Olomouc 2014

Bibliografická identifikácia

Meno a priezvisko autora: Juraj Abelovský

Názov diplomovej práce: Doping v paralympijskom športe

Pracovisko: Katedra aplikovaných pohybových aktivít

Vedúci diplomovej práce: Mgr. Ondřej Ješina, Ph.D.

Rok obhajoby diplomovej práce: 2014

Abstrakt:

Cieľom tejto bakalárskej práce je popísať fenomén dopingu v paralympijskom športe. Na základe analýzy literárnych a ďalších zdrojov je hlavným zámerom práce sumarizovať fundamentálne relevantné informácie.

Ďalej boli určené ciele, úlohou ktorých bolo analyzovať niektoré dopingové kauzy u hendikepovaných športovcov a poukázať na metódy, ktoré sú legálne, a predsa sú zneužívané športovcami. Aby tento výsledok bol zrealizovaný, musela byť vykonaná analýza literárnych zdrojov. Zistilo sa, že doping v paralympijských hrách sa nijako neodlišuje od tých olympijských, ba dokonca niektoré metódy dopingu sú rafinovanejšie.

Kľúčové slová: zakázané látky, zdravotné postihnutie, aplikované pohybové aktivity, dopingové metódy

Súhlasím s požičiavaním diplomovej práce v rámci služieb v knižnici.

Bibliographical identification

Author's first name and surname: Juraj Abelovský

Title of the master thesis: Taking dope in paralympic sport / Doping in paralympic sport

Department: Department of adapted physical activities

Supervisor: Mgr. Ondřej Ješina, Ph.D.

The years of presentation: 2014

Abstract:

The aim of this thesis was to describe the phenomenon of taking dope in paralympic sport. By analysing of literary and other sources the main intention of this thesis was to report the ultimate relevant information.

Additionally there were given the aims to analysing some dope affairs with handicapped sportsmen and to point out methods, which are not legal but they are exploited by the sportsmen. To realize the overall result there had to be done the analysis of literary sources. We found out that the taking dope on the paralympic games is not different from the olympic games even some methods are more sophisticated.

Keywords: prohibited substances, disablement, Adapted Physical Activity, methods of taking dope

I agree the thesis paper to be lent within the library service.

Prehlasujem, že som diplomovú prácu spracoval samostatne pod vedením Mgr. Ondřeja Ješinu, Ph.D., uviedol som všetky použité literárne zdroje a odborné zdroje a dodržiaval zásady vedeckej etiky.

V Olomouci dňa

.....

podpis študenta

Ďakujem vedúcemu diplomovej práce Mgr. Ondřejovi Ješinovi, Ph.D. za pomoc a cenné rady, ktoré mi poskytol pri spracovaní bakalárskej práce.

OBSAH

1 ÚVOD	8
2 PREHEAD POZNATKOV.....	9
2.1 Šport	9
2.2 Telesné postihnutie	11
2.3 Šport a osoby s telesným postihnutím	17
2.3.1 História letných paralympijských hier	18
2.3.2 História zimných paralympijských hier	22
2.4 Doping	24
2.4.1 Doping v športe	26
2.4.2 Etika a pravidlá v športe	28
2.4.3 Antidopingové pravidlá v športe	29
3 CIELE PRÁCE	32
4 METODIKA	33
5 VÝSLEDKY A DISKUSIA	35
5.1 Doping v paralympiáde	35
5.1.1 Boosting	38
5.1.2 Vzácnny plyn a ruskí športovci	41
5.1.3 Techno-doping	42
5.1.3.1 „Kyborg“	43
5.1.3.2 LZR racer plavky	43
6 ZÁVERY	45
7 SÚHRN	47
8 SUMMARY	48
9 REFERENČNÝ ZOZNAM	49

1 ÚVOD

Problém dopingu existuje od čias, kedy sa šport stal spoločenským fenoménom. Prvé zaznamenané prípady v súvislosti s antickými olympijskými hrami popisujú Philostratus a Galerius vo svojich dielach. Došlo k nim v 3. storočí p. n. l., keď už vtedy ľudia vedeli, ako si pomôcť spôsobom, ktorý bol v rozpore s pravidlami. Neuveriteľný počet malých sošiek Jupitera nájdených v okolí športovísk svedčí o tom, že atléti porušovali pravidlá a týmto spôsobom žiadali bohov o odpustenie (Polgár & Pupiš, 2006).

Doping je fenomén, ktorý sa objavuje čoraz častejšie. Zakázané látky či ich metódy, ako sa stať rýchlejšim, silnejším a lepším, bombardujú nielen svet vrcholového športu, ale aj toho rekreačného.

Doping vo vrcholovom športe sa stal natoľko populárnym a bežným, že ho skoro každý berie ako samozrejmosť. Problém 21. storočia už nie je len v tom, či daný športovec vedome berie doping, ale základným kameňom úrazu je fakt, že zakázané látky a metódy, ktoré sú čoraz rafinovanejšie, sťažujú možnosti zistenia dopingu v tele športovca (Morente-Sánchez & Zabala, 2013).

Táto práca vznikla na základe môjho záujmu dozvedieť sa čo najviac o dopingu v paralympijskom prostredí. Prácou som chcel zistiť, či doping patrí do súčasť paralympijských hier, či je porovnateľný s olympiádou a aké zaujímavosti sa skrývajú pod pojmom „doping v paralympiáde“. Pri téme mojej bakalárskej práce sa človek zamyslí na tým, ako niekto, kto je životom poznačený či už od narodenia, alebo v dôsledku životných udalostí, dokáže ubližovať už i tak zdevastovanému vlastnému telu. Práca mi však ukázala, že sláva, úspech a materiálne prostriedky sú silným faktorom, ktorý dokáže obrátiť priority športovca. Vedci, realizačné tímy alebo samotní športovci, dokážu pre športový úspech spojený s kontroverzným dopingom klamať nielen širokú verejnosť, ale aj samých seba. Etika a fair play sú v takomto prípade bezvýznamným ukazovateľom správneho smeru a nehrajú žiadnu rolu v živote športovca.

2 PREHLAD POZNATKOV

Teoretická časť v prehľade poznatkov opisuje v prvej časti šport a jeho formy, definície, negatívne a pozitívne zložky, ktoré sú ich súčasťou a patria do tohto odvetvia. Ďalej popisuje etiológiu telesného postihnutia a históriu vzniku paralympijských hier v profesionálnom športe u zdravotne postihnutých jedincov. V druhej časti sa zameriava na pojem doping, jeho definície a smernice, prípady, ktoré boli spojené s užitím zakázaných látok, s etickými pravidlami, ktoré patria do odvetvia športu a s morálnymi hodnotami, ktoré sú spojené so športovcom a športovými súťažami.

2.1 Šport

Šport predstavuje spoločensko – ekonomický jav narastajúceho významu. Význačným spôsobom prispieva k naplneniu strategických cieľov solidarity a prosperity, vytýčených Európskou úniou.

Šport je zameraný na jednu typickú ľudskú vlastnosť – *súťaživosť a s ňou spojený výkon*, teda snahou dokázať, že som lepší než ten druhý. Táto podvedomá snaha sa týka všetkých oblastí nášho života a zrejme súvisí s pudom zachovania druhu. Lenže v športe nejde iba o akúsi podvedomú snahu, ale o jej zámerný rozvoj. To je v podstate pozitívum, pokiaľ je to spojené so základnými etickými princípmi. Súťaž, výkon, víťazstvo, porážka, fair play apod., to sú fenomény, ktoré isteže súvisia s tým najlepším, čo v človeku je. Na nich závisí zdravý vývoj spoločnosti (Hodaň, 2006).

Dlhé roky sa pod pojmom šport rozumie niečo ako špecifická organizovaná pohybová súťažná činnosť zameraná na dosahovanie maximálnych športových výkonov. Šport sa stal prostriedkom súťaženia jednotlivcov, kolektívov, ale aj štátov, možno je namieste pokladať za pravdivé tvrdenie, že šport je prostriedok spoločenských sústav (Laczo, 2000).

Ale Labudová et al. (2005) tvrdia, že napriek tejto ešte stále pretrvávajúcej charakteristike športu treba naďalej konštatovať, že už v Európskej charte športu pre všetkých z roku 1975 sa pôvodné chápanie športu začína meniť a rozlišovať v zmysle všetkých špecifických pohybových činností.

Európski občania podliehajú kúzlu športu a väčšina ľudí ho aj pravidelne aktívne preferuje. Vytvárajú sa pri ňom dôležité hodnoty, ako napríklad tímový duch, solidarita, tolerancia a zmysel pre fair play (Europská komise, 2007). Bohužiaľ, pozitívne vnímané hodnoty, môžu mať aj svoju negatívnu podobu. Pocit víťazstva nad druhým môže prinášať

pocit *nadradenosti, výnimočnosti, prezieravosti* atď. Víťazstvo spojené s odmenou možno prináša snahu o víťazstvo práve pre tú odmenu apod. To bol dôvod, prečo tá čistota antických olympijských hier trvala veľmi krátko. Veď napokon v starovekom Ríme začal byť šport využívaný v zmysle „chlieb a hry“. Podobný vývoj pochopiteľne nastal i v modernom športe. Lenže tieto individuálne odchýlky sa od pôvodných zámerov športu veľmi rýchlo vyvinuli do odchýlky spoločenskej. Šport začal byť využívaný ako významný prostriedok „významu“ a „moci“ štátu, *ideologickej súťaže medzi systémom* (Hodaň, 2006).

Fakty športu

Čolák (2012) tvrdí, že nespochybniteľnou skutočnosťou spojenou so športom zostáva, že všetky akademické vymedzenia majú spoločné znaky, na ktorých sa zhoduje celý rad športových analytikov, odborníkov a teoretikov. Tieto znaky možno rozdeliť do piatich bodov.

- **Fyzická aktivita (s pohybovým prvkom, bez pohybového prvku)**
- **Účelovosť – dosiahnutie určitého cieľa**
- **Sút'áživosť**
- **Aktivita dobrovoľná**
- **Neistota výsledku vopred**

Nedosiahnuteľné sa stane dosiahnuteľným, ak subjektívne vyjadríme, že pojem účelnosť sa stane akýmsi ideálom nielen vrcholového športu, ale aj rekreačného. Práve tento pojem dokáže v profesionálnom športe určiť dosiahnutie určitého cieľa. Na jednej strane je to možné dosiahnuť zvýšením fyzického výkonu a na druhej strane ustavičným vzdelávaním. Mnohokrát práve účelnosť, čiže dosiahnutie určitého cieľa, vedie k skresleným predstavám či už v rekreačnom športe alebo v profesionálnom, resp. vo vrcholovom športe. V akejkol'vek definícií či pokuse o definíciu pojmu šport tieto formy športovej činnosti musia byť zohľadnené a nesmú chýbať. Preto pre potreby vymedzenia športu si treba uvedomiť, že nevyhnutnosť delenia a zohľadnenia jeho profesionálnej a rekreačnej stránky je vždy potrebné a aktuálne (Čolák, 2012).

Šport má veľa negatívnych zložiek v podobe médií, rasizmu, korupcie alebo dopingu. Podľa Lipónského (2012) prvé zmieňované negatívum môže mať aj svoje pozitíva, ktoré napomôžu danému športovému odvetviu zvýšiť mienku a povedomie ľudu. Veľakrát však

médiá propagujú akúsi pseudopravdu o živote športovcov alebo športových podujatí. Prispievajú k falošnému obrazu športu, snažia sa podhodnotiť masové publikum, vytvárajú umelú atmosféru obrovských športových bitiek a turnajov s cieľom prilákať divákov a prezentovať skreslené skutočnosti elitných športovcov. Labudová et al. (2005, 6) uvádza:

„Pojem „šport“ zahrňuje všetku špecifickú ľudskú pohybovú činnosť v rôznych formách, ako je školský šport, telesná výchova, šport zdravotne postihnutých a vrcholový šport.“

V uplynulých rokoch vzniklo nespočetne veľa štúdií, zaoberajúcich sa otázkami typológie športu. Šport ako fenomén 20. storočia, je tzv. fenoménom adrenalínových alebo vysoko rizikových športov. Čoraz väčšej popularite sa tešia nadšenci športov, ako napr.: plachtenie, extrémne lyžovanie, horolezectvo, parašutizmus, paragliding, potápanie alebo pilotáž malého lietadla (Belogiannis et al., 2007). Najmä v USA sú adrenalínové športy vysoko preferované pred ostatnými „nudnými“. Štúdie ukázali, že najmä v západnom svete sú športy ako paragliding, horolezectvo, skydiving v alpinizme a divoká rieka, ukazateľom pravého športového zážitku. Odhaduje sa, že v USA okolo 14,8 milióna športových nadšencov preferuje strmhlavý skok do vody (Taft, 2001). Podľa Lynga (1990) je riziko a vyhľadávanie extrémnych športov lákadlom pre novodobú populáciu. V adrenalínových športoch ľudstvo nachádza duševnú spokojnosť.

2.2 Telesné postihnutie

Podľa Renotiérovej a Ludíkovej (2002, 204) je telesné postihnutie:

„Pretrvávajúca nápadnosť, zníženej pohybovej schopnosti s dlhodobým alebo podstatným pôsobením na kognitívny, emocionálny a sociálny výkon. Zaradujeme tam problémy pohybového a nosného ústrojenstva, tzn. kostí, kĺbov, šliach, svalov a cievneho zásobenia. Ďalej potom poškodenie alebo poruchy nervového ústrojenstva, pokiaľ sa prejavujú narušenou hybnosťou.“

Autorky ďalej uvádzajú, že pohyblivosť alebo motorika sú definované ako všetky pohyby živého organizmu, zahrňujúce širokú škálu od pohybov reflexných, mimovoľných až po pohyby, ktoré sú riadené vôľou nehl'adiac na to, či prebiehajú ako naučené pohybové zručnosti alebo automatické návyky.

Telesné postihnutie môžeme kategorizovať podľa Kollárovej (2007), ktorej rozdelenie klasifikujeme podľa viacerých hľadísk. Jej rozdelenie je nasledujúce:

Z hľadiska príčiny vzniku

- cerebrálneho pôvodu
- noncerebrálneho pôvodu

Z hľadiska času vzniku

- vrodené - vrodené anomálie
- získané - získané telesné postihnutie

Z hľadiska stupňa

- ľahké
- stredné
- ťažké

Z hľadiska prognózy stavu

- relatívne stabilizovaného charakteru,
- pri ktorých možno liečbou dosahovať zlepšenie stavu,
- progresívneho charakteru, keď sa stav zhoršuje.

Vítková (2006) uvádza, že príčiny, ktoré prichádzajú do úvahy, sú vnútorné faktory a vonkajšie vplyvy. Znížením motorického výkonu vzhľadom k telesnému postihnutiu, môžu často pôsobiť na vývoj celého jedinca. Spôsoby správania sa vzhľadom k okoliu, sú určené súhrnom všetkých telesných a duševných vlastností a znakov organizmu. Celkový klinický obraz jedinca v časovom vývoji, počínajúc oplodnením vajíčka až k ukončeniu rastu, je výsledkom *kombinovaného pôsobenia dedičných faktorov a prostredia*. Forma, funkcia a štruktúra kostrovej sústavy nie je výlučne geneticky naprogramovaná.

Podľa Renotierovej (2002) majú poruchy pohyblivosti nesporné dôsledky na správne fungovanie a kvalitu života človeka. Ovplyvňujú širokú škálu faktorov, ale predovšetkým vývoj telesný, rozumový a zmyslový v detskom veku, keď sa všetky tieto vlastnosti začínajú formovať.

V literatúre špeciálnej pedagogiky sa považujú za telesné postihnutie *pretrvávajúce nápadnosti, trvalé nápadnosti* so stálym alebo značným vplyvom na kognitívny, emocionálny alebo sociálny výkon (Gruber & Ledl, 1992).

Podľa Hellerovej et al. (2009) sa etiologie fyzických a zdravotných postihnutí značne líšia v závislosti na konkrétnej chorobe alebo poruche. Niektoré z najčastejších príčin dôsledku fyzikálnych a zdravotných postihnutí sú genetické chromozómové poruchy, teratogénne príčiny, nezrelosť, komplikácie tehotenstva a získané príčiny. V niektorých prípadoch určité fyzické alebo zdravotné postihnutia majú viac príčin. Napríklad detská mozgová obrna môže byť spôsobená v dôsledku prenatálnej abnormality, biochemickej abnormality, genetickej príčiny, vrodenej infekcie, z toxínov životného prostredia, nedonosenosti alebo v dôsledku postnatálnej udalosti.

Harčariková (2011) delí vrodené a získané postihnutie takto:

Vrodené telesné postihnutie (anomálie)

- Anomálie tvaru lebky - najčastejšie sú spôsobené predčasným zrastením lebečných švov,
- Anomálie veľkosti lebky - ide o vrodené ochorenia CNS,
  1. makrocefalus
  2. mikrocefalus
  3. hydrocefalus
- Vrodené anomálie chrbtice - sem zaradujeme rásštep chrbtice (spina bifida),
- Vrodené anomálie končatín.
  1. Amélia - úplné chýbanie končatín,
  2. Dysmélia - zachované rudimenty prstov, chýba predlaktie,
  3. Fokomélia - ruka vyrastá priamo z trupu (hlavne sa to týka dolných končatín),
  4. Syndaktília - zrastené prsty na horných a dolných končatinách,
  5. Polydaktília - zmnoženie prstov,
  6. Arachnodaktília - mimoriadne dlhé a tenké prsty,
  7. Luxácia - vykĺbenie, hlavica je trvale mimo kĺbovú jamku,
  8. Vrodená kosovitá noha - päta smeruje hore, špička je nasmerovaná dole a je stočená dovnútra, chodidlo je otočené tak, že vonkajší okraj je nižšie ako vnútorný. Je možné našľapovať na špičku a predovšetkým na vonkajší okraj nohy,

9. Vrodená hákovitá noha - noha je v členku ohnutá smerom hore tak, že uhol medzi chrbtom nohy a prednou časťou holennej kosti je značne zmenšený, ohnutie nohy v členku smerom dole je značne obmedzené,
10. Vrodená noha kosá - je vrodená deformita, pri ktorej je predný úsek nohy ohnutý smerom dnu,
11. Achondroplázia - porucha rastu a tvaru kostí vznikajúcich z chrupavky v dôsledku čoho sú dlhé kosti už u novorodencov nápadne krátke, trup sa vyvíja normálne, výsledkom je však tzv. trpasličí vzrast.

Získané telesné postihnutie

- Telesné postihnutie získané po úraze s poškodením mozgu.
- Telesné postihnutie bez poškodenia mozgu.
- Telesné postihnutie získané po chorobe.
- Amputácia - oddelenie časti orgánu, alebo časti, či celej končatiny od ostatného tela.

Amputácia sa ďalej delí:

1. primárne (včasné): hneď po úraze,
2. sekundárne (volené): o jej nutnosti rozhoduje priebeh ochorenia,
3. terciárne (neskoré): kedykoľvek neskôr, po dôkladnej úvahe, jej cieľom je vybaviť pacienta protézou a tým zlepšiť i jeho pracovnú schopnosť.

Detská mozgová obrna

Detská mozgová obrna a jej rozdelenie podľa Harčaríkovej (2011) a Vítkovej (2006).

DMO je označovaná ako porucha hybnosti a vývoja hybnosti v dôsledku raného poškodenia mozgu pred, počas, alebo po pôrode. Pre DMO je typická telesná neobratnosť, nerovnomerný vývoj, zvýšená pohyblivosť, nepokoj, nesústredenosť, nepozornosť, nedokonalé vnímanie, nedostatočná predstavivosť, impulzívne reakcie, striedanie nálad a výkyvy v duševnej výkonnosti, oneskorený vývoj reči a poruchy reči.

Spastická forma DMO

- *Hemiparetická forma*: Spasticita postihuje hornú a dolnú končatinu jednej polovice tela. Pohyblivosť postihnutej končatiny je natoľko narušená, že postihnutý jedinec

nedokáže upažiť, vyrovnat' ruku v lakti, ohnúť v päst', ani vytočiť ju smerom von. Výrazne býva narušená motorika ruky. Dolná končatina je do istej miery pohyblivá, do istej miery sa vytvorila kosovitá noha. Táto forma DMO vzniká v dôsledku poškodenia mozgu v oblasti mozgovej hemisféry, ktorá je druhostranná smerom k postihnutým končatinám.

- *Diparetická forma*: Je charakterizovaná spastickou paraparézou dolných končatín bez poruchy vnímania, s minimálnym alebo žiadnym postihnutím horných končatín. Typická je semiflexia dolných končatín s tzv. nožnicovitým držaním pre spasmus adduktorov. Väčšina jedincov je v pásme intelektovej normy.
- *Kvadruparetická forma*: Ide o postihnutie všetkých štyroch končatín. Horné končatiny bývajú postihnuté takmer symetricky. Prognóza ďalšieho motorického vývinu je menej priaznivá.

Nespastická forma DMO

- *Dyskinetická forma (extrapyramídová)*: Táto forma DMO podnecuje mimovôľové pohyby. Ich intenzita sa zväčšuje pri tzv. chcených pohyboch, ktoré rušia a často aj znemožňujú. Mimovôľové pohyby postihujú aj svaly tváre, mimické svaly, žuvacie, hltacie svaly a svaly, ktoré sa podieľajú na tvorbe reči. Výrazne tak býva narušená reč postihnutého jedinca.
- *Hypotonická forma*: je pre ňu typický znížený svalový tonus, ktorý je výrazný hlavne na dolných končatinách. Okolo 3. roku života sa mení na spastickú alebo dyskinetickú formu. Ak zotrvá v pôvodnej forme, je sprevádzaná ťažkým mentálnym postihnutím.

Progresívna svalová dystrofia

U progresívnej svalovej dystrofie dochádza k primárnemu ochoreniu priečne pruhovaného svalstva, kde postupne degenerujú svalové vlákna, ktoré sú nahradzované funkčne neplnohodnotným väzivovým a tukovým tkanivom. Významnú rolu tu zohrávajú genetické faktory (Harčaríková, 2011). Autorka ďalej uvádza, že špecifickým prípadom s nepriaznivou prognózou je *Duchannova svalová dystrofia* (myopatia). Táto forma je jedinečná, pretože sa jedná o infantilnú a malígnu formu úbytku svalovej hmoty. Choroba

postihuje iba chlapcov a dedí sa buď x-chromozómne recesívne, alebo vzniká spontánne vo vaječnej bunke matky. Vedie k postupnému rozpadu svalstva.

K ďalším dôležitým faktorom v oblasti telesného postihnutia zaraďujeme psychológiu. Matějček (2001) tvrdí, že v psychológii chorých s rôznymi telesnými, zmyslovými a duševnými poruchami nachádzame otázky, ktoré sa zaoberajú duševnými činnosťami a duševným vývojom takých ľudí, ktorí príčinami pôsobenia somatických chorôb menia všetky dôsledky mimoriadnej spoločenskej situácie, do ktorej sa títo ľudia dostávajú.

„Telesné postihnutie alebo ochorenie nevytvára samo o sebe nové zvláštne vlastnosti človeka, pripravuje mu však náročnejšie životné situácie. Takéto životné situácie prinášajú zvýšené nároky na prispôsobenie sa a následkom toho i určité špecifické nebezpečenstvo pre psychický vývoj postihnutého jedinca“ (Matějček, 2001, 7).

Cesta k pochopeniu a hodnoteniu každého jedinca je dlhá. V tomto intenzívnom a dlhodobom učení sa dospelo k novým zaujímavým skúsenostiam a k inému pohľadu na jedincov s telesným postihnutím. Pohľad na vývoj a jeho špecifické problémy u telesne postihnutých detí začal byť chápaný omnoho komplexnejšie. Do popredia vystúpili spoločenské danosti, ktoré rôznymi rehabilitačnými opatreniami vo vzťahu rodič – dieťa sú určené ako dôležitý a ovplyvňujúci faktor. Práca sa tým stala bohatšou, komplexnejšou a pochopiteľnejšou (Vítková, 2006).

To podstatné v psychológii a v pedagogike ľudí s ochorením alebo telesným, či zmyslovým postihnutím je porozumenie v ich samotných životných situáciách. Z toho potom vyplýva požiadavka, aby výchovné vedenie každého jedinca odstránilo potenciálne ohrozenie a pokiaľ je to možné, aby ho obrátilo na pozitívny prínos (Matějček, 2001).

Autor ďalej uvádza, že chorobu, oslabenie alebo telesné postihnutie jedinca je potrebné nielen dobre poznať, ale hlavne je podstatné s ním vhodne zaobchádzať a viesť ho k určitému cieľu. Výchovne psychologickým cieľom je dopomôcť človeku k vývoju čo najvyspelejšej osobnosti, ako je to len za daných okolností možné.

Vítková (2006) tvrdí, že postihnuté deti dostávajú väčšinou už od ranného veku množstvo podnetov, ktoré im umožňujú získavať skúsenosti a učiť sa. Problémová stránka tejto podpory je predovšetkým u ťažko postihnutých detí, u ktorých je táto podpora pociťovaná ako cudzí zásah do všetkých životných oblastí.

2.3 Šport a osoby s telesným postihnutím

Šport zdravotne postihnutých je akýmsi fenoménom modernej doby, ktorý sa teší stále väčšej popularite a priťahuje nespočetné davы ľudí. Možno ho pokladať za tzv. fenomén „inakosti“.

Počiatky športu osôb na vozíku, môžeme sledovať už v roku 1948, kedy sa uskutočnili prvé slávnostné Stoke - mandevillské hry vo Veľkej Británii (Kábele, 1992; Kudláček et al., 2008). Organizovaný šport pre osoby s TP sa v začiatkoch rozvíjal iba v rehabilitačných ústavoch pre osoby s miechovým nálezom. V roku 1960 medzinárodná federácia vojnových veteránov (International War Veterans Federation), založila medzinárodnú športovú organizáciu pre postihnutých (International Sport Organisation for the Disabled), ktorá mala pôvodne zastrešovať športovcov s amputáciou, zrakovým postihnutím a poranením miechy (S.E.A, 1996 in Kudláček., 2007).

V roku 1952 sa v Stoke Mandeville pod vedením Sira Ludwiga Guttmanna, usporiadali prvé medzinárodne hry športovcov na vozíku. Na týchto hrách sa zúčastnilo 130 športovcov, kde Briti súťažili proti výberu z Holandska a to v šiestich športoch. Na základe výkonu a stále narastajúcemu počtu športovcov na vozíku, bola v roku 1957 Sirom Ludwigmom Guttmannom založená medzinárodná športová organizácia pre vozičkarov s názvom Medzinárodná Stoke Mandevillská športová federácia ISMGF (DePauw & Gavron, 2005).

Sir Ludwig Guttmann presadil dve koncepcie paralympijských hier. Prvá bola koncepcia letných paralympijských hier v Ríme a tá druhá bola nemenej dôležitá koncepcia zimných paralympijských hier. Od roku 1960 kedy sa konali prvé olympijské hry a paralympijské hry v Ríme, došlo k prudkému rozvoju paralympiády. Zimné paralympijské hry, ktoré majú svoj pôvod v Örnsköldsvikských hrách vo Švédsku, sa rozvíjali spočiatku pomalšie ako letné. Prvá zimná paralympiáda, ktorá bola usporiadaná na tom istom mieste ako ZOH, bola až paralympiáda v Albertville vo Francúzsku. Tieto prvé paralympijské hry boli zároveň poslednými, ktoré sa konali v tom istom roku ako letné paralympijské hry. Po nich sa posunul olympijský cyklus o 2 roky (Slovenský paralympijský výbor, 2014).

Podľa Goodmana (1995) sa šport a osoby s telesným postihnutím vo veľkej miere stretávajú s obrovskými medzerami spracovaných materiálov o životnom priebehu, ale aj o tréningovom procese v ich danom športovom odvetví. Chýba dostatok kvalifikovaných trénerov a mnoho ďalších faktorov, ktoré sa podieľajú na dráhe športovca. Vznik odborných materiálov pre športovcov s telesným postihnutím a ich trénerov je pomerne zložitá cesta, pretože šport TP môžeme rozdeliť do niekoľkých skupín, podľa druhu postihnutia.

K základným a najviac rozšíreným skupinám patrí šport pre osoby s mentálnym postihnutím, zrakovým alebo sluchovým postihnutím, osoby s transplantáciami a osoby na vozíku v dôsledku poranení miechy.

Obrázok 1. Stoke Mandeville Games (IWAS, 2014).

Kudláček et al. (2007) tvrdia, že šport u ľudí so zdravotným postihnutím, zaznamenáva v poslednom desaťročí obrovský rozmach. Paralympijské hry v Atlante boli nazývané druhou najväčšou športovou udalosťou daného roku.

2.3.1 História letných paralympijských hier

História letných paralympijských hier podľa Kudláček et al. (2012) a Slovenského paralympijského výboru (2014).

1960 – Rím, Taliansko

- Prvé paralympijské hry uskutočnené v septembri.
- Súťažilo 400 športovcov z 23 krajín.
- Konali sa na rovnakom mieste ako olympijské hry.
- Súťažili len vozíčkari s poranením miechy.
- Súťažilo sa v lukostrelbe, basketbale, šerme, ľahkej atletike a v plávaní, ale aj v netradičných disciplínach ako hod oštepom na cieľ, hod kolkom atď.

1964 – Tokio, Japonsko

- Súťažilo sa v novembri 1964.
- V Tokiu sa zišlo 390 športovcov z 22 krajín sveta.
- Predstavili sa tu nové športy, ako napr. jazda vozíčkarov na 60 m, štafeta na 650 m, slalom, vzpieranie a hod diskom.
- V Tokiu sa prvýkrát objavila paralympijská vlajka, hymna a plagát.
- Hry podporila japonská kráľovská rodina.
- V roku 1964 bola založená Medzinárodná organizácia telesne postihnutých športovcov (ISOD).

1968 – Tel Aviv, Izrael

- V Izraeli súťažilo 750 športovcov z 29 krajín.
- Ceremoniál sa uskutočnil v Jeruzaleme pred 25 tisíc divákmi.
- Nezabudnuteľné je finále v basketbale, v ktorom domáci Izrael porazil „neporaziteľný“ výber USA v pomere 49 : 40.
- Zápas sledovalo viac ako 5 tisíc divákov.

1972 – Heidelberg, Nemecko

- V Nemecku súťažilo 1000 športovcov zo 44 krajín.
- Garantom organizácie sa stala Asociácia zdravotne postihnutých športovcov SRN.
- Program súťaží bol totožný s paralympiádou v Tel Avive, ale hod kolkom a šprint na 40 m boli zrušené.

1976 – Toronto, Kanada

- Do Kanady prišlo 1600 športovcov zo 42 krajín.
- Tieto hry boli pomenované podľa miesta konania Torontolympiáda“.
- Po prvýkrát boli do programu zaradené aj preteky na 200, 400, 800 a 1500 m.
- Československí športovci sa na rozdiel od predošlých hier nezúčastnili.
- Paralympiáda v Toronte je prvou olympiádou, kde štartovali športovci s amputáciou a zrakovým postihnutím.

1980 – Arnhem, Holandsko

- Po fiasku olympijských hier v Moskve, súťažilo v Arnheme 2500 športovcov zo 42 krajín.
- Naši športovci sa zúčastnili už druhej paralympiády.
- V Holandsku súťažili vozíčkari s poranením chrbtice, amputovaním, zrakovým postihnutím a po prvýkrát aj športovci s poškodením mozgu (spastici).
- Na otváracom ceremoniály prvýkrát chýbal zakladateľ sir Ludwig Guttman, ktorý umrel v marci 1980.

1984 – New York, USA & Stoke Mandeville, Anglicko

- V roku 1977 bolo rozhodnuté usporiadať olympiádu v Los Angeles.
- V New Yorku sa zúčastnili športovci s DMO, amputáciami a iným postihnutím (Les Autres).
- Súťaže vozíčkarov boli usporiadané v Stoke Mandeville v Anglicku.
- Aby sa v budúcnosti takáto situácia už neopakovala, rozhodli sa organizácie ustanoviť Medzinárodný koordinačný výbor (International Coordination Committee), ktorý sa mal stať nástrojom pre lepšiu spoluprácu.

1988 – Soul, J. Korea

- Na tejto paralympiáde štartovalo 3053 športovcov zo 61 krajín sveta.
- Do histórie sa zapísalo rozhodnutie, ktoré zmenilo pravidlá paralympiády v Soule.
- Organizačný výbor zrušil disciplíny, v ktorých boli prihlásení len 3 športovci.
- Po prvýkrát mohli paralympionici využívať všetky zariadenia ako olympionici.

1992 – Barcelona, Španielsko

- Do Barcelony prišlo súťažiť 3020 športovcov z 82 krajín sveta.
- Organizačný výbor bol veľmi dobre prepojený.
- Na hrách v Barcelone bolo udelených 431 zlatých medailí a prekonaných bolo 279 rekordov.
- V Barcelone bol predstavený klasifikačný systém, ktorý spôsobil návrat favoritov domov bez medailí.

1996 – Atlanta, USA

- Týchto hier sa zúčastnilo 3195 športovcov zo 103 krajín sveta.
- Na paralympiáde v Atlante sa súťažilo v 20 športoch a v 508 disciplínach.
- Do programu bolo zaradených 17 športov a ďalšie dva boli zaradené ako ukážkové (jachting a ragby).
- Počas paralympiády bolo vytvorených viac ako 220 rekordov.
- Na príprave paralympiády pracovalo bezplatne 10000 pracovníkov.

2000 – Sydney, Austrália

- Paralympiády v Sydney sa zúčastnilo 3824 športovcov zo 122 krajín.
- Organizačný výbor spolupracoval spoločne s výborom OH a podarilo sa im tak zdvihnúť úroveň a kvalitu paralympiády.
- Sydney predstavila nové športy, ktorými boli jachting a ragby vozíčkarov.
- Do programu bolo zaradených 18 športov pričom 14 je aj v programe olympijských hier, ostatné 4 boli výlučne paralympijské, ako napr. boccia, goalball, vzpieranie a ragby.

2004 – Atény, Grécko

- Do Atén prišlo súťažiť 3806 športovcov zo 136 krajín sveta.
- Organizačný výbor urobil maximum pre odstránenie bariér.
- Počas paralympiády v Aténach bolo vytvorených 304 svetových rekordov a 448 paralympijských rekordov.
- Tradičný symbol - oheň - nieslo 705 športovcov, ktorí spolu prešli 401 km.
- Na týchto paralympijských hrách bolo vykonaných 680 dopingových kontrol.

2008 – Peking, Čína

- Týchto hier sa zúčastnilo 3951 športovcov zo 146 krajín sveta, pričom 1381 bolo žien.
- Paralympijské hry otvorili dvere sebarealizácie a začlenenia mnohým Číňanom s telesným alebo zrakovým postihnutím.
- Novým športom sa stalo veslovanie.
- Pozornosť sveta sa upierala na šprintéra Oscara Pistoria, ktorý sa uchádzal o nomináciu na olympijské hry.
- Najúspešnejšou krajinou bola Čína, ktorá získala 89 zlatých medailí.

- Predaných bolo 1,82 mil. lístkov a bolo vykonaných 1155 dopingových kontrol.

2012 – Londýn, Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska

- Hier v Londýne sa zúčastnilo 4260 športovcov zo 164 krajín.
- Na týchto hrách bolo utvorených 260 svetových a paralympijských rekordov.
- Najúspešnejšou krajinou sveta bola Čína, ktorá získala 95 zlatých medailí.
- Celkovo sa rozdelilo až 503 sád medailí a predaných bolo 2,7 mil. lístkov.

2.3.2 História zimných paralympijských hier

História zimných paralympijských hier podľa Kudláček et al. (2012) a Slovenského paralympijského výboru (2014).

1976 – Örnköldsvik, Švédsko

- Počet športovcov, ktorí sa zúčastnili paralympiády vo Švédsku, bol 250 zo 14 krajín sveta.
- Športovci, ktorí sa zúčastnili hier súťažili v kategóriách - zrakovo postihnutý a amputácie.
- Ukázkovou disciplínou bola jazda na saniach.

1980 – Geilo, Nórsko

- Na hrách v Nórsku sa zúčastnilo 350 športovcov z 18 krajín sveta.
- Na týchto hrách mohli súťažiť všetky kategórie postihnutí pohybového aparátu.
- Ukázkovou disciplínou zimných paralympijských hier bol zjazd na saniach.

1984 – Innsbruck, Rakúsko

- Počet športovcov v Rakúskom Innsbrucku bol 457 z 22 krajín.
- Na týchto hrách tak isto ako v Nórsku, mohli súťažiť všetky kategórie postihnutí pohybového aparátu.
- Medzi ukázkový šport, ktorý sa predstavil v Rakúsku, patril obrí slalom.

1988 – Innsbruck, Rakúsko

- Počet športovcov, ktorí sa predstavili na druhých zimných olympijských hrách v Innsbrucku, bol 397 z 22 krajín sveta.
- Pretekať mohli všetky kategórie postihnutí pohybového aparátu.
- Medzi výraznú udalosť patrilo zaradenie disciplín sit-ski v zjazdovom i klasickom lyžovaní.

1992 – Tignes-Albertville, Francúzsko

- Počet športovcov, ktorí sa zúčastnili zimnej paralympiády vo Francúzsku bol 475 z 24 krajín sveta.
- Súťažili mohli všetky kategórie postihnutí pohybového aparátu.
- Udalosťou, ktorá sa zapísala do dejín zimnej paralympiády vo Francúzsku, bolo zaradenie biatlonu a súťaží v zjazdovom i klasickom lyžovaní MP športovcov.

1994 – Lillehammer, Nórsko

- Paralympiádu v Nórsku navštívilo 1000 športovcov a členov realizačného tímu z 31 krajín sveta.
- Povolené štartovať mali všetci športovci s postihnutím pohybového aparátu.
- Do Lillehammeru bol prvýkrát zaradený sledge hokej a rýchlokorčuľovanie na sánkach.
- Ukážkovými disciplínami boli bežecké športy MP.

1998 – Nagano, Japonsko

- Táto paralympiáda priniesla viac ako 1000 zúčastnených športovcov spolu s členmi realizačného tímu, presnejšie 1160 aktérov z 32 krajín sveta.
- Štartovať v Japonsku mali povolené všetky kategórie TP a MP.
- Výrazným plusom zimnej paralympiády bol zvýšený záujem divákov a médií o túto svetovú športovú udalosť.

2002 – Salt Lake City, USA

- Športovci, ktorých počet tvoril 1100 účastníkov, zavítali do Salt Lake City zo 40 krajín sveta.
- Štartovať mali povolené iba všetky kategórie TP.

- Kategórie MP boli zrušené.
- Senzáciou zimnej paralympiády bol rekordný počet predaných lístkov, ktorý predbehol všetky očakávania.

2006 – Turín, Taliansko

- Tejto paralympiády sa zúčastnilo 474 športovcov z 39 krajín.
- Novým športom sa stal curling na vozíku, ktorý oficiálne predstavili na zimných paralympijských hrách v Turíne.
- V Taliansku sa predalo viac ako 165 500 lístkov.
- Bolo vykonaných 242 dopingových kontrol a všetky boli negatívne.

2010 – Vancouver, Canada

- Do Canady prišlo súťažiť 650 športovcov zo 44 krajín sveta a z toho bolo 121 žien.
- Novou športovou jazdovou disciplínou bola *Super kombinácia*.
- Vo Vancouveri bolo udelených 64 sád medailí.
- Najúspešnejšou krajinou sa stalo Rusko so ziskom 12 medailí.
- Na zimnej paralympiáde v Canade sa predalo až 230 tisíc lístkov.
- Bolo vykonaných 444 dopingových kontrol.

2014 – Sochi, Rusko

- Do Ruského Sochi pricestovalo približne 700 športovcov zo 45 krajín sveta.
- Rozdalo sa 72 sád medailí.
- Okrem klasických zimných paralympijských športov sa v programe hier predstavila nová disciplína *Para-snowboard stojacích*.
- Štartovať mali povolené všetky kategórie postihnutia pohybového aparátu spoločne s MP.

2.4 Doping

Vo filozofickom svete je doping prezentovaný ako pojem *epifenomén* niečoho podstatnejšieho, habituálnejšieho, čo prestupuje v našom živote ako skrytosť. Popisuje človeka, ktorý sa potrebuje vytrhnúť zo všednosti, každodennosti a potvrdiť vlastnú

existenciu moci, ktorú vykonáva voči iným. Potrebuje ich úctu, ich strach, aby sa presvedčil, že je, že existuje. Výkon má byť pre takéhoto človeka znakom výnimočnosti (Hobza, 2014).

Doping má veľa rôznych definícií, ktoré sa ale v jednom bode dokážu zhodnúť, a to v takom, že doping je definovaný ako porušenie pravidiel.

Podľa *Svetového antidopingového kódexu* je doping definovaný ako jav, pri ktorom dochádza k porušeniu jedného alebo viacerých pravidiel. Preto je veľmi dôležité poznať zloženie výživových doplnkov a liekov, ale tiež rozumieť antidopingovým pravidlám, ktoré vymedzuje tento antidopingový kódex (Antidopingový výbor ČR, 2014).

Doping v roku 1999, ktorý bol publikovaný *Antidopingovým kódexom olympijského hnutia*, popisoval dopovanie ako užitie alebo užívanie prostriedkov, látok alebo metód, ktoré môžu škodiť zdraviu a zvyšovať výkon športovcov. Bol popisovaný ako prítomnosť akejkoľvek látky v tele športovca a tiež ako dôkaz užitia tejto látky (Nekola, 2000).

Podľa Baghirathiho (2007) je doping definovaný ako úmyselné alebo neúmyselné podanie látky športovcom a metódy, ktoré sú zakázané IOC (International Olympic Committee). Podpora a asistencia pri používaní takejto látky alebo metódy je neetická a považovaná za trestný čin. Dopovanie je zakázané, pretože umožňuje športovcom mať nespravodlivú výhodu a ničí radosť spojenú s etikou v súťaži.

Desivo vyznieva výskum súvisiaci s dopingom z roku 2004, v ktorom sa ukázalo, že zo 198 športovcov až 195 (98,5 %) je ochotných dopovať a až 50 % športovcov by bolo ochotných pre úspech umrieť (v priebehu 5 rokov) po veľkom víťazstve spojenom so zakázanými látkami (Pubiš & Korčok, 2004). Veľmi nepriaznivé boli najmä prognózy niektorých odborníkov, podľa ktorých dnes najväčšie boje zvädzajú chemici, ktorí tvrdia, že cesta k víťazstvu nad dopingom neexistuje (Podstupka, 2003).

Negatívne účinky dopingu

Podľa Antidopingového výboru ČR (2014) ktorý spracoval informácie pre športovcov, realizačné tímy, doktorov a ostatných telovýchovných pracovníkov, doping môže spôsobiť nasledujúce problémy.

- Zhoršenie kvality vlasov, môže viesť až k ich vypadávaniu.
- Pri poškodení pečene, sa oči (bielko) zafarbuje do žltá.
- U mužov hrozí zväčšenie pŕs (gynekomastia) a citlivosť bradaviek.
- Poruchy pečene, ktoré môžu vrcholiť až nádormi.

- Poruchy tráviaceho traktu s možnosťou vzniku nádorových ochorení.
- Predčasné zväčšenia prostaty spojené s nádorovými ochoreniami.
- U žien vznik mužského ochlpenia, koža stráca svoju pevnosť a vytvárajú sa strie.
- Zvýšené riziko svalových a väzivových poranení.
- Poruchy tvorby vlastných hormónov a z toho vyplývajúce zdravotné riziká.
- Zhoršenie duševnej výkonnosti a extrémne zmeny nálad (agresivita).
- Porucha hlasu, u mužov dochádza k preskakovaniu u žien k zhrubnutiu.
- Riziko zvýšenia krvného tlaku, zníženie výkonnosti srdiečného svalu môže viesť až k infarktovým zmenám.
- Porucha funkcie obličiek.
- Poškodenia génu v chromozóme a vznik vrodených porúch.
- Poruchy spermiogenézy u mužov, impotencia, zníženie libida, zhubné nádory na semenníkoch. U žien sú to poruchy menštruačného cyklu až sekundárna strata menštruácie, neplodnosť, zväčšenie clitorisu.
- Predčasné zastavenie rastu.

2.4.1 Doping v športe

„Človek nemôže podať taký výkon bez toho, aby neužil drogy“. To sú slová atletického giganta Carla Lewisa, ktorý sa takto vyjadril na adresu bývalej atletickej legendy Bena Johnsona. Jeho tvrdenie bolo napokon pravdivé a „Big Ben“, ako ho ľudia prezývali, mal pozitívny nález vo vzorke moču. Ben Johnson užíval steroidy a Medzinárodná atletická federácia (IAAF) mu udelila doživotný dištanc po prešetrení celého prípadu (Poláček, 2013).

Doping sa stal obrovským fenoménom, ktorý pohltil veľký počet elitných športovcov. V 70. a 80. rokoch si každý kládol otázku, ako je možné, že športovci z východného Nemecka sú schopní z jednej olympiády priniesť 40 zlatých medailí. Obetami nemeckej dopingovej mašinerie sa stali Enderová, Krauseová a Nitschkeová, ktoré priznali, že užívanie zakázaných látok praktizovali už vo svojich neveriteľných 13 rokoch. Nitschkeová po dôkladnom prešetrení prípadu verejne priznala, že jej lekári pichali mužský pohlavný hormón testosterón. Všetky tri spomínané olympioničky, ktoré pochádzali z NDR, patrili medzi svetovú elitu v plávaní (Vitek, 2010).

Ukážkovým príkladom je „príbeh“ o cyklistickej legende Lanceovi Armstrongovi, ktorý svojím zaprisahaním presvedčil verejnosť o svojej nevine. Zaujímavým bolo, že svojím

impozantným klamstvom nepresvedčil len širokú verejnosť a antidopingový výbor, ale aj samého seba. Vedci, ktorí sledovali Armstronga počas jeho desaťročnej nadvlády sa snažili zachovať neutralitu a pravdepodobne chceli veriť, že jeho negatívne dopingové testy boli silným dôkazom o jeho nevine. Iróniou bolo, že počas desiatich rokov sa v State of the Art Laboratories nepodarilo zistiť ani jeden pozitívny nález užívania zakázaných látok (EPO). Preto sa stal Armstrong ukázkovým „pokryteckým“ príkladom užívania zakázaných látok bez zistenia, ktoré mu priniesli slávu a finančnú istotu (Seiler et al., 2013).

Ďalší škandál sa týka americkej MLB (Major League Baseball), čo je elitná liga v baseballe. Najžiarivejšou hviezdou MLB bol Barry Bonds hrajúci za San Francisco Giants. Jeho rekordných 755 homeranov v kariére bolo impozantných až dovtedy, kým mu nezistili pozitívny nález na TGH (Tetrahydrogestrinone). Na užívanie TGH sa prišlo u niekoľkých slávnych športovcov vrátane Tima Montgomeryho a Marion Jonesové. Bonds bol v dobe jeho najväčšej slávy spojený s neslávne známou kalifornskou farmaceutickou firmou Balco, ktorá sa podieľa na výrobe a testovaní anabolických steroidov. Táto farmaceutická spoločnosť spolupracovala aj so spomínanými hriešnikmi Jonesovou a Montgomerym (Vitek, 2010).

Najnovšie správy, ktoré sa objavili v médiách, patria dvom atletickým hviezdám, ktoré si získali priazeň a obdiv veľkého počtu ľudí. Reč je o druhom najrýchlejšom mužovi planéty s americkým pôvodom Tysonovi Gayovi a štvrtom najrýchlejšom šprintérovi planéty, ktorý pochádza z Jamajky Asafovi Powellovi (BBC, 2013).

„*Tyson Gay a Asafa Powell: Neúspešné dopingové testy*“ takto znel názov článku prestížnej televíznej a rozhlasovej stanice BBC, ktorá v Londýne dňa 15. júla 2013 zverejnila výsledky americkej antidopingovej spoločnosti. U oboch šprintérov panovala rivalita, no paradoxne sa dokázali „zhodnúť“ aspoň pri výbere zakázaných látok. Obaja totiž mali pozitívnu vzorku na steroid oxilofrín. Tyson Gay a Asafa Powell boli mená, ktoré patrili medzi klenot atletických disciplín v šprinte (BBC, 2013).

Prvý menovaný je držiteľom amerického rekordu v behu na 100 metrov časom 9,69 sekúnd. Gay patril medzi obrovské atletické osobnosti 21. storočia. Jeho pokora a tvrdá disciplína bola obdivuhodná a bola vzorom pre mladých atlétov. Powell bol zasa opisovaný ako muž, ktorý mal najrýchlejšiu akceleráciu. Jeho osobný rekord na 100 metrov je 9,72 sekúnd. Prvý šprintér, ktorý ho dokázal prekonať, bol až v roku 2008 jeho krajan a najrýchlejší muž planéty Usain Bolt (BBC, 2013).

Veľkým sklamaním ostane výrok Tysona Gaya z roku 2008 keď povedal: „*Na sto percent môžem zaručiť, že sa nikdy nezapletiem do osídiel dopingu. Ten sa dá tajiť len istý čas, ale raz všetko vypláva na povrch*“ (SITA, 2008).

Obrázok 2. Tyson Gay a Asafa Powell (BBC, 2013).

Morente-Sánchez a Zabala (2013) vo svojich výskumoch popisujú doping ako „*nástroj skazy*“. Ďalší elitný cyklista Floyd Landis, ktorý mal pozitívny nález na syntetický testosterón bol obvinený nielen z dopovania, ale aj z „nabúrania“ sa do počítača antidopingového laboratória v Chatenay-Malabry. Morente-Sánchez a Zabala (2013) ďalej opisujú, že 75,9 % (738/974) austrálskych elitných športovcov považuje za nespravodlivé a nepochopiteľné spájanie užívania zakázaných látok s bráním drog. Až 59 % (575) atlétov súhlasí a dôrazne sa zhoduje na tom, že by mali platiť osobitné tresty pre tých, ktorí užívajú zakázané látky a vedome dopujú so zámerom lepšieho výkonu a pre takých, ktorí berú (nelegálne) drogy. Tieto zistenia ale zvyšujú mieru pochybností, pretože pomerne vysoká úroveň „rekreačného“ užitia drog je nezistiteľná.

2.4.2 Etika a pravidlá v športe

Etika, fairplay a morálnosť

Etika a mravnosť patrí do časti, kde rozhodnutie športovca neužívať doping vychádza z jeho svedomia. Športovec, ktorý berie zakázané látky vedome a úmyselne bez strachu pred odhalením, nemá zábrany a u takéhoto človeka etika nehrá žiadnu rolu. Ak chceme skutočne s týmto problémom bojovať, tak nám k tomu nepostačia len postihy a sankcie. Súčasný boj proti dopingu sa vedie cez strach športovca, to je však negatívna a možno povedať aj neúčinná forma metódy. Pozitívna stránka problému boja proti dopingu by fungovala v prípade, keby sme dokázali vytvoriť a pripraviť také podmienky, ktoré by vysoko ohodnotili takého športovca, ktorý chce súťažiť čisto a fairplay. Znamená to nahradiť pojem víťazstva

inými slovami. Treba ukázať športovcom tú dobrú možnosť, ktorú fairplay prináša a naviesť ich na správnu cestu (Hogenová, 1997).

Morálne problémy vznikajú vo všetkých oblastiach života, nielen v tých športových. Rasizmus, sexizmus a násilie sú všeobecné morálne otázky. Tieto otázky sú uplatniteľné vo všetkých oblastiach života, teda aj v športe. Šport je ale najmä zaujímavý tým, že ukladá svoj vlastný súbor mravných noriem a požiadaviek na tých, ktorí sa do neho zapojili (Morgan et al., 2001).

Fairplay je aplikovaný koncept. Je to nespočetne veľké množstvo úprav spojených s fairplay. Mnohé úpravy boli a stále sú zamerané na učenie v športe, ktoré má ukázať správny smer pozitívnych hodnôt a pochopiť podstatu tohto pojmu. Inými slovami ľudia často nerobia rozdiely medzi etikou v športe či pojmom etika a šport. Pritom etika v športe je o vnútorných otázkach spojených so športom a etickým správaním. Pojem etika a šport je zasa o etických otázkach, ktoré prichádzajú do športu z ostatných oblastí spoločnosti. Je všeobecne dané, že hodnoty sú buď kladné alebo záporné (Günter et al., 2013).

Typické znaky v športe z etického pohľadu možno rozdeliť na viac vrstiev. Šport možno klasifikovať obecné na *dobry šport a zlý šport, ďalej hru, ktorá je postavená na jednotlivcoch, doping, nežiaduce okolnosti pri hrách a korupciu*. Všetky tieto koncepty sú založené na fairplay a pozostávajú z fairplay ako rešpektu k samotnej hre. Už aj samotné fairplay je charakterový znak etického správania v športe (Morgan et al., 2001).

Pokiaľ sa športovec dobrovoľne prihlási k zásade etického dodržiavania pravidiel, čiže k zásade fairplay, nech je teda vystavovaný možnosti kedykoľvek sa podrobiť nožnej kontrole. Ten, kto sa k takejto zásade neprihlási alebo ju odmieta, sa sám vylúči z relatívneho poľa športovej súťaže. To znamená, že buď niečo tají, alebo nerešpektuje a pohŕda etikou, morálkou, pravidlami a zásadou fairplay v súťaži. Pokiaľ sa nevytvorí prostredie, v ktorom bude platiť že *čisté víťazstvo je to najlepšie víťazstvo*, tak šport bude vždy znehodnocovaný a vytratí sa čaro výkonu športovca. „*Kým sa budú používať metódy vonkajšieho donucovania, tzn. sankcie a tresty, tak dosiahneme len zdanie etickej výhry. Právě hodnoty víťazstva však nikdy nedosiahneme*“ (Hogenová, 1997).

2.4.3 Antidopingové pravidlá v športe

Každý športovec musí podliehať istým pravidlám, ktoré mu udávajú smer v športe. Výnimkou nie sú ani antidopingové pravidlá, ktoré by mali byť zárukou čistého športu. Podľa Pyšného (2006, 8) delíme antidopingové pravidlá nasledujúco:

- Prítomnosť zakázanej látky, či ich metabolitov alebo indikátorov v tele športovca. Ide o pravidlo bezvýhradnej zodpovednosti, podľa ktorého ide o previnenie kedykoľvek je nájdená zakázaná látka, či ju už športovec užil úmyselne, neúmyselne, z nedbalosti alebo inak zaviniť jej použitie. Výnimkou sú látky, pre ktoré sú tolerančné limity výslovne kvalifikované, alebo podľa zvláštnych kritérií môžu byť vyprodukované endogénne.
- Užitie alebo pokus o užitie zakázanej látky, metódy. Úspech alebo neúspech v užití látky, metódy nie je rozhodujúci. Ako dôkaz o užití alebo pokusu o užitie môže slúžiť tiež priznanie a svedectvo tretej strany.
- Odmietnutie a nedostavenie sa k odberu vzorky bez náležitého dôvodu po výzve alebo iný spôsob vyhýbania sa dopingovej kontrole. (Ide o akékoľvek odmietnutie dopingovej kontroly, ako je napr. skrývanie sa pred dopingovým komisárom, nedostavenie sa k dopingovej kontrole z nedbalosti alebo úmyselné vyhýbanie sa kontrole).
- Porušenie požiadaviek týkajúcich sa dostupnosti športovca pre kontrolu mimo súťaže vrátane neposkytnutia požadovaných informácií o pobyte a vyhýbanie sa testom. Športovec, ktorý je určený pre testovanie mimo súťaž (register športovcov), nesie zodpovednosť za poskytnutie a aktualizáciu informácií o mieste pobytu, aby jedinca bolo možné zastihnúť pre kontrolu bez predchádzajúceho oznámenia.
- Podvádzanie alebo pokus o podvádzanie v priebehu ktorejkoľvek časti dopingovej kontroly. Zahrňuje správanie, ktoré narušuje proces dopingovej kontroly a nie je zahrnuté v definíciách zakázaných metód, napr. zmena kódov, falšovanie záznamov a podobne.
- Držanie zakázaných látok a látok umožňujúcich zakázané metódy. Držanie látok zakázaných mimo súťaže športovcom alebo sprievodným personálom športovca na akomkoľvek mieste, ak nie je dokázané, že ide o látku pre terapeutické účely.

- Nelegálne nakladanie s akoukoľvek zakázanou látkou alebo látkou umožňujúca zakázané metódy. Znamená to nelegálne obchodovanie, výrobu, dovážanie, vyvážanie a podobné manipulovanie osobami, ktoré na to nemajú oprávnenie.
- Podávanie, či pokus o podávanie zakázanej látky alebo aplikácia metódy športovcovi alebo podporovanie, podnecovanie, navádzanie, napomáhanie alebo iná preukázaná spoluvina.

3 CIELE PRÁCE

Hlavným cieľom je popísať fenomén dopingu v paralympijskom športe. Na základe analýzy literárnych a ďalších zdrojov je hlavným zámerom práce sumarizovať fundamentálne relevantné informácie.

Čiastkové ciele:

- vybrať dopingové prípady a uviesť ich ako príklady.
- analýza vybraných metód, ktoré nie sú zakázané na paralympiáde a napomáhajú športovcom k zlepšeniu fyzického výkonu.

Úlohy práce:

- definovanie zisťovaného problému
- analýza obdobne zameraných prác
- analýza českých zdrojov
- analýza zahraničných zdrojov

S ohľadom na zameranie práce a metódu získavania dát sme si nevytýčili výskumné otázky a hypotézy.

4 METODIKA

Hlavnou výskumnou metódou využitou v práci bola analýza literárnych zdrojov. Táto analýza sa týkala najmä zdrojov knižných, časopiseckých, konferenčných i elektronických z odborných databáz.

Knižné zdroje a časopisy

Pri metóde použitia knižných zdrojov a časopisov som zvolil postup, pri ktorom som vyberal prevažne zložky s tematikou *dopingu v športe, šport a osoby s telesným postihnutím, paralympijské hry a doping a jeho zneužívanie*. Jednotlivé kapitoly som tak poskladal podľa textu, ktorý som určil za vhodný do mojej bakalárskej práce. Knižné a časopisecké zdroje som sa snažil vyberať podľa novších publikácií.

Databázové články

Pri výbere z databáz som sa zameril na postup rozšíreného hľadania, ktorým som si určoval potrebný materiál pre danú kapitolu alebo daný text. V rozšírenom hľadaní som si zvolil dva odseky, v ktorých som do prvého odseku napísal napr. *paralympic* do druhého *drugs* alebo *doping, sport, ethics, athlete* atď.. Pri vyhľadávaní z databáz som volil prevažne anglické slová, pomocou ktorých som vyhľadal články zo všetkých krajín sveta, prevažne to však boli publikácie z amerických databáz. Pri kombinácii slov napr. *doping* a *paralympic* mi vyhľadávač ponúkol 1397 článkov, ktoré nie vždy obsahovali problém mojej zadanej témy. Snažil som sa nazrieť do väčšiny článkov, ktoré mi poskytla databáza. Pri voľbe databáz prevažovala v mojej práci aktuálnosť a databáza EBSCO, v ktorej som našiel väčšinu potrebných informácií, tie mi zaručili pestrosť v texte.

Elektronické zdroje (internet)

Internet bol pre mňa prevažným zdrojom publikovaných článkov, ktoré som používal do kapitol, v ktorých sa zaoberám dopingom týkajúcim sa športovca a jeho života. Snažil som sa poskladať viacej článkov dohromady a vytvoriť tak jednotný text zo zdrojov od viacerých autorov. Pri mojom hľadaní informácií, som sa zameril na aktuálnosť, zaujímavosť, vierohodnosť a pestrosť. Články, ktoré som našiel, boli prevažne zo zahraničných publikácií. Vo výbere textu som ale používal aj domáce internetové zdroje.

Stratégia práce

Stratégiu mojej práce tvorila *heuristická metóda*. I napriek tomu, že som overoval všetky možné zdroje, nenašiel som publikáciu, ktorá by bola zameraná na problematiku dopingu v paralympiáde. Moja téma sa tak stala niečím novým, čo ešte nikto nepopísal.

Postup práce

Na začiatku som zvolil literárnu rešerš, ktorú som študoval a snažil som sa hľadať pre moju prácu potrebné informačné zdroje. Ďalej som pokračoval s prípravou jednotlivých kapitol, s výberom ktorých mi pomohol môj vedúci práce. Postupne som začal písať a tvoriť text vhodný do mojej problematiky. V prvej časti mojej bakalárskej práce som preferoval knižné zdroje, pretože sa týkala všeobecnej tematiky. Snažil som sa o aktuálnosť, odbornosť a vierohodnosť publikácií. Vo všeobecnej časti som použil zriedkavo internetové zdroje, avšak internetové články, ktoré boli použité, som kombinoval so zahraničnými a domácimi databázami, s časopismi a s rôznymi konferenčnými článkami.

Všetky preferované zdroje som zahrnul až do časti, ktorá tvorí výsledky, čiže jadro mojej bakalárskej práce. V postupe písania som uprednostnil mnou vybraný zdroj na základe zhodovania sa s ostatnými a väčšou pestrosťou textu.

5 VÝSLEDKY A DISKUSIA

5.1 Doping v paralympiáde

„*Doping je nástroj skazy*“ takto sa dajú vyjadriť slová, ktoré interpretujú cez médiá rôzni športoví analytici, vedci či tréneri. Doping a šport patria do jednej spoločnej časti, ktorá je len veľmi ťažko oddeliteľná. Je to spoločná časť štruktúry, ktorá sa nachádza v rôznych oblastiach športu od vrcholového až po rekreačný. Je to práve ľudská chamtivosť, ktorá núti športovca a jeho realizačný tím, aby sa uchýlili k rôznym metódam užívania zakázaných látok. (Morente-Sánchez & Zabala, 2013).

Podľa Pyšného (2006) si ľudia už zvykli, že na vrcholových podujatiach, akými sú napr. olympijské hry či majstrovstvá sveta, sa neraz dozvedajú z médií, že ich obľúbení hráči alebo pretekári dostali „stopku“ od WADA (World Anti-Doping Agency). Sú to bežné veci vo vrcholovom športe u zdravých športovcov, ktorí si vedome ničia svoje zdravie s cieľom zisku, slávy, obdivu a výhier.

Čo je ale nepochopiteľné, je zistenie, že zdravotne postihnutý športovec, ktorý má problémy aj s udržaním moču, siahne po niečom takom absurdnom, ako je doping. Je však nesmierne smutné, že paralympijské hry sú dôkazom, že doping sa ich týka a je ich súčasťou tiež (Morente-Sánchez & Zabala, 2013).

Činnosť týkajúca sa boja proti dopingu zameraná na paralympijské hry sa začala v roku 1984. V tomto roku boli premiérové vykonané prvé dve dopingové kontroly, ktoré dopadli bez najmenších problémov. Založenie Medzinárodného paralympijského výboru z pred dvadsiatich rokov znamenalo, že prípadné prehrešky, ktoré sa môžu vyskytnúť budú potrestané podľa pravidiel. Systematické testovanie bolo navrhnuté tak, aby spĺňalo špecifické podmienky súvisiace so zdravotným postihnutím u hendikepovaných športovcov. V Nemecku boli dopingové kontroly schválené a testované až v roku 1992 a boli vykonávané Národným paralympijským výborom a národnou antidopingovou agentúrou. Avšak rôzne prípady, ktoré boli zistené u nemeckých športovcov sa stali utajenými a nakoniec ostali bez postihu (Thevis et al., 2009).

Xinhua (2004) opisuje, že za prvú „steroidovú“ paralympijádu ako prelomovú môžeme určiť letnú paralympiádu v Aténach v roku 2004, na ktorej sa okrem iných zúčastnili aj kubánsky džudista Sergio Arturo Perez Hechevarria a vzpierači z Azerbajdžanu Goundouz Ismayilov a Sara Abbasova. Prvý menovaný športovec, džudista Hechevarria, sa prehrešil

tým, že pred paralympiádou v Aténach užil syntetické glukokortikoidy. Mal pozitívnu vzorku na prednisolone, ktorý patrí do skupiny kortikoidov.

Ďalší menovaní azerbajdžanskí vzpierači Ismayilov a Abbasová dostali zákaz štartovať na paralympiáde v Aténach po tom, ako užili obaja rovnakú látku. Stanazolol sa stal dôvodom, prečo museli predčasne ukončiť svoje pôsobenie na paralympijských hrách. Po prepuknutí dopingovej kauzy u oboch spomínaných športovcov im dopingový výbor doživotne zakázal reprezentovať svoju krajinu a nikdy viac sa o reprezentáciu svojej krajiny ani nepokúsili (Davies, 2013).

Štúdiami, ktorými sa zaoberali dopingoví komisári zistili, že v porovnaní s olympiádou v Pekingu bolo síce až päťkrát menej prípadov užívania zakázaných látok na súťažných šampionátoch, ale nepochopiteľne *každým dňom narastá odhalenie ďalších a ďalších dopingových hriešnikov* (Macek, 2008).

V roku 2008 sa preslávilo ďalšie vzpieračské duo, ktoré ale nebolo pôvodom z tej istej krajiny. Facourou Sissoko z Mali a Liudmyla Osmanova z Ukrajiny doplatili za svoju nerozvážnosť, keď prvý menovaný Sissoko bol 6. septembra testovaný na zakázané látky, ktoré sa neskôr potvrdili ako pozitívne. Facourou Sissoko bol usvedčený za dopovanie a užitie zakázanej látky boldenone. Liudmyla Osmanova stavila na silný anabolický steroid, keď si pomohla k lepšiemu výkonu 19-norandrosteronom, ktorý má vo farmakológii firemný názov nandrolone (The Australian, 2008).

Podobne na tom bol aj brazílsky vzpierač Bruno Pinheiro Carra, ktorý sa mal predstaviť na paralympijských hrách v Londýne. Carra dostal pre doping zákaz činnosti na 9 mesiacov a to ho automaticky vyradilo z paralympiády v Londýne. Tento brazílsky vzpierač do 56kg bol pozitívne testovaný antidopingovým komisariátom mimosúťažne dňa 24. augusta na zakázané diuretikum. Medzinárodný paralympijský výbor ho dočasne suspendoval deň pred začiatkom hier v Londýne. Juhoameričan prezradil, že užíval kapsule s výťažkami zeleného čaju. Ukázalo sa, že zelený čaj obsahoval nedovolený hydrochlorotiazid. Carra tiež musel uhradiť smiešnu čiastku vo výške 560 eur (ABC, 2012).

Macek (2008) uvádza, že Jan Chlumský šéf Českého antidopingového výboru sa na adresu dopingových hriešnikov vyjadril, že nie je prekvapený dopingom v paralympiáde, i keď v spoločnosti paralympionikov je doping hádam ešte smutnejší než v bežnom športovom prostredí. Ďalej pokračoval slovami: „*Niektorí vidia v športovaní jedinú sebarealizáciu. Ale aby si ničili zdravie viac ako ho zničené majú, to je absurdné.*“ Nemeckému basketbalistovi na vozíku Ahmetovi Coskunovi preukázali v predsúťažných testoch zakázané diuretikum finasterid. Basketbalista Coskun sa obhajoval tým, že látka prenikla do jeho tela z prípravku

proti vypadávaniu vlasov. „*Nemal som tušenie, že je v tom niečo zakázaného,*“ tvrdil basketbalista na vozíku. Šéf antidopingového výboru Chlumský sa neskôr vyjadril, že súhlasí s tvrdeniami Ahmeta Coskunu, pretože takéto prostriedky skutočne látku finasterid obsahujú. Rovnaký nález mala kedysi aj svetová legenda vo futbale Romário, ktorý bol tiež pozitívne testovaný na túto zakázanú látku. Chlumský však podotýka, že diuretiká môžu zároveň aj maskovať nedovolené užívanie zakázaných látok, preto sú v športe zakázané.

Ak sa vrátíme o šesť rokov dozadu do zimných paralympijských hier v Salt Lake City, tento šampionát sprevádzal prípad, ktorý sa snažil navonok pôsobiť ako nehoda.

Šiesteho marca v roku 2002 sa na začiatku paralympiády v Salt Lake City viedli debaty okolo dopingu ukrajinských sánkarov. Debaty, ktoré sprevádzali zimnú olympiádu, neobišli ani paralympiádu. Zaujímavým sa stal prípad, keď napriek pozitívnym testom na nandrolón po pretekoch v Isny v januári v roku 2002, povolila Antidopingová komisia Medzinárodného paralympijského výboru dvom oficiálne nemenovaným ukrajinským sánkarom štartovať na biatlone v Soldier Hollow (Hyde, 2002).

Medzinárodný paralympijský výbor (MPV) tvrdil, že neboli dodržané prísnejšie opatrenia a dopingové testy boli vykonané podľa nemeckých predpisov. Predpisy MPV však neboli dostatočne dodržané, pretože si vyžadujú prísny dohľad nad testovanými športovcami hneď od začiatku procedúry dopingových testov až do jej skončenia. Tak ako na olympiáde aj na paralympiáde prebiehajú okrem kontrol na tréningoch náhodné dopingové skúšky, avšak ich nedostatkom je, že sa u postihnutých športovcov z finančných dôvodov nevykonávajú krvné testy. Otázkou však zostáva, či za to skutočne môžu testy vykonané podľa nemeckých predpisov (Tlačová agentúra slovenskej republiky, 2002).

Začiatkom paralympiády vo Vancouveri sa objavil dopingový prípad, keď vo vzorke moču švédskeho curlera Glenna Ikonena objavili pozitívny nález na látku, ktorá sa nachádza v zozname dopingových prostriedkov. Podľa prvých správ išlo o liek, ktorý znižuje krvný tlak. Na otázku médií prečo to spravil, odpovedal, že tento liek na zníženie tlaku užíva už niekoľko rokov a že nikdy nechcel nikoho podviesť. Ikonen ďalej uviedol, že sám tímový lekár mu predpísal a odporučil užívať tento liek. Viac ako zaujímavé bolo zistenie, že tímový lekár Magnus Sunblad vedel o tejto látke, ale bol presvedčený, že na rozdiel od biatlonu v curlingu tento liek neprináša žiadne výhody. Preto je viac než smutné konštatovanie, že vymoženosti a šikovnosť moderného lekárstva nepozná hraníc (Anonymus, 2010).

Na začiatku paralympijských hier v Soči ruský prezident Putin vyhlásil, že na olympijských a paralympijských hrách bude rekordné množstvo dopingových kontrol, aby sa predišlo porušovaniu etiky a fairplay. Dopingoví hriešnici mali takto sťažené podmienky, ak

chceli prejsť dopingovou kontrolou bez toho, aby sa zistili u nich zakázané látky (Hula, 2009).

Ešte sa paralympiáda v Soči ani nezačala, a dopingoví komisári zastavili činnosť talianskemu sledge hokejistovi Igorovi Stellovi na 18 mesiacov po tom, ako antidopingový výbor vykonal na zimnej paralympiáde v prvom týždni 450 dopingových testov. Stella bol usvedčený z nepriaznivej vzorky moču, v ktorej mu našli pred šampionátom clostebol metabolit dňa štvrtého marca, len tri dni pred začiatkom hier. Tridsaťdvaročný taliansky sledge hokejista s poranením miechy sa obhajoval pred komisariátom tým, že vysvetlil postup, ako sa látka dostala do krvného obehu. Podľa vysvetlenia na internetových stránkach talianskeho paralympijského výboru Stella používal krém s názvom Trefodermin na liečbu preležanín. Keďže ho ale nemal nahlásený na zozname používaných medikamentov, stal sa tak terčom antidopingového výboru v rozpore s dopingovými pravidlami (Homfray, 2014).

Zaujímavá otázka, ktorá ma nadchla v oblasti dopingu bola, či aj športovec, ktorý je astmatik, dokáže pomocou inhalátora zlepšiť svoj výkon natoľko, že dosiahne prvenstvo. Odpoveď na otázku som našiel u britskej plavkyne Heather Frederiksenovej.

Táto dvadsaťštyriročná plavkyňa pochádzajúca z Leigh v Anglicku dostala trest od Medzinárodného paralympijského výboru pre zvýšenú hladinu salbutamolu. Heather mala povolené od Antidopingového komisariátu prechovávať a používať túto látku, pretože zo zdravotného hľadiska ju potrebuje k prežitiu. Takže s istotou možno hovoriť, že Britka mala povolenú terapeutickú výnimku. Je však viac ako smutné konštatovanie, že to dokázala svojou vynaliezavosťou zneužívať a prispieť tak k svojmu víťazstvu. Povolené dávkovanie prekročilo hranicu až o 100 ml, čo je dostačujúca dávka na to, aby dokázala zväčšiť svoju kapacitu pľúc na maximum. Pred médiami sa dvadsaťštyriročná Heather Frederiksenová vyjadrila, že neľutuje nič a ak by sa vrátila v čase späť, tak by to spravila znovu (Hart, 2010).

5.1.1 Boosting

Mnohí odborníci a vedecký pracovníci označujú boosting ako nehumánnu, nelogickú a vôbec najkontroverznejšiu metódu aká kedy existovala na paralympiáde. Táto metóda nie je klasický doping, keď si športovec injekčne pichne roztok alebo perorálne požíje tabletu. Boosting je forma doping, o ktorej verejnosť nepočula, pretože sa len veľmi ťažko dá preukázať postupmi vo farmakologickom a medicínskom prostredí. Boosting je prakticky nezistiteľná forma, ak je športovec zdatný v podvádzaní (Bhambhani et al., 2010).

Podľa Blauweta et al. (2013) je boosting definovaný ako:

„Úmyselné posilnenie, ktoré dokáže navodiť autonómnou dysreflexiu (AD) u športovcov s poranením miechy na alebo nad úrovňou T6 za účelom zlepšenia fyzického výkonu, v danom športovom odvetví. Boosting je jedinečná forma dopingu, ktorá môže byť dobrovoľne vyvolaná. Zvýšenia sú preukázateľné, dochádza pri nich k evidentnému zvýšeniu srdečnej činnosti a krvného tlaku.“

Blauwet et al. (2013) ďalej tvrdia, že testovacie metódy boli zatiaľ vykonané len na pár dobrovoľných paralympijských športovcoch a dvoch príslušných športových tried. Prvá trieda patrila bezbariérovej atletike závodnej klasifikácie T51, T52 a T53. Tým druhým športovým odvetvím bol handcycling závodnej klasifikácie H1. Kľúčovými parametrami vrátane demografie športovcov (pohlavie, krajina pôvodu, vek) bola klasifikácia v jednotlivých športoch a meranie krvného tlaku. Veľmi zvýšený krvný tlak bol považovaný za zástupcu výrobcu AD a systolický krvný tlak $180 \text{ mm Hg} \geq$ bol zaznamenaný ako úspešný, pozitívny test. Výsledky 78 testov, ktoré boli celkovo vykonané na prítomnosť AD, patrili do testov, ktoré sa vykonávali počas troch hier dohromady. Priemerný testovaný systolický a diastolický krvný tlak bol 135 mm Hg (rozmedzie 98-178) a 82 mm Hg (rozmedzie 44-112). Všetci zúčastnení športovci boli zhodne testovaní.

Bhambhani et al. (2010) uvádzajú, že výskum, ktorý viedol k lepšiemu poznaniu tejto formy dopingu, mal negatívne výsledky. Z 99 účastníkov výskumu 54,5 % vie, čo je boosting a poznajú jeho pozitívne a negatívne stránky a 39,4 % o tomto zvýšení AD nikdy nepočulo. Zo všetkých opýtaných mužov, ktorí sa podieľali na výskume až 16,7 % použilo pre zlepšenie svojho výkonu metódu zvýšenia AD. Účastníci sa ďalej zhodli na tom, že AD je vhodné využívať na stredné (78,6 %) až dlhé (71,4 %) vzdialenosti, maratón (64,3 %), bezbariérové rugby (64,3 %) a trochu nebezpečné (48,9 %), nebezpečné (21,3 %) alebo veľmi nebezpečné (25,5 %) športy. Výsledky neboli ovplyvnené vekom, úrovňou poranenia alebo trvaním zranenia.

Medzinárodný paralympijský výbor zakázal boosting v roku 1994. Podľa výskumov, ktoré boli vykonané na paralympiáde v Pekingu, boosting však nikdy úplne nevymizol. Dr. Andrei Krassioukov profesor z Univerzity Britskej Kolumbie tvrdí, že toto zakázané zvyšovanie AD praktizuje cca 30 % paralympionikov. Športovci, ktorí preferujú túto formu dopovania, sa pri zvýšení krvného tlaku cítia lepšie. Druhou vecou je túžba po víťazstve za cenu nerovnosti s ostatnými súťažiacimi. Profesor Krassioukov tvrdí, že ako lekár vie pochopiť, prečo to športovci robia, no ako vedec je týmito udalosťami zdesený (Čech, 2012).

McGrath (2012) vo svojom článku uvádza, že nemenovaný britský novinár, ktorý sa svojimi dlhoročnými skúsenosťami špecializuje na paralympiádu tvrdí, že počul o športovcoch, ktorí sa s pomocou využitia malých kladiviek rozhodli, naštiepiť si alebo si úplne zlomiť prst. Skúsený horolezec Brad Zdanivský, ktorý má kvôli autonehode rozdrvenú chrbticu hovoril, že skúšal niekoľko spôsobov zvýšenia si AD. Najjednoduchšou metódou je podľa Zdanivského povoliť močový mechúr a nechať si ho prirodzene naplniť. Potom jediné čo musíte spraviť, je nejst' na záchod tak 2 až 3 hodiny, kým nebudete pociťovať extrémnu bolesť. Niektorí športovci túto formu veľmi preferujú, pretože ju ľahko dokážu odstrániť povolením či prestrihnutím katétra, a tým sa rýchlo zbavia bolesti aj moču. Medzi Bradovu „obl'úbenú“ metódu patrili tzv. elektrošoky do nôh, ktoré mu zaručili nielen zvýšenie krvného tlaku, ale aj sily.

Boosting patrí medzi vysoko nebezpečné metódy, pri ktorých môže nastať smrť. Hovorca Medzinárodného paralympijského výboru Graig Spence tvrdí, že umelé zvýšenie krvného tlaku pomocou navodenia AP, môže mať katastrofálne následky, ktoré môžu vyústiť až do srdečného infarktu alebo mŕtvice. Podľa svetovej antidopingovej agentúry (WADA) bol na hrách v Číne vykonaný prieskum na 60 paralympionikoch a 10 z nich sa priznalo, že si boostingom pomáhajú k dosiahnutiu ich cieľa (Seidl, 2012). Shephard (2003) ďalej uvádza, že boosteri neberú do úvahy fyziologické mechanizmy, dôsledky na ich zdravie a výkonnosť a tiež metódy riadenia tohto zneužitia. Dopingoví hriechníci sú v bezprostrednom ohrození pri každom zvýšení AP a riskujú omnoho viac ako len odsúdenie v spoločnosti. Forma tohto dopingu je nebezpečnejšia ako klasické injekčné alebo perorálne požitie zakázaných látok.

Podľa McGrath (2009) a Shepharda (2003) rozdeľujeme formy boostingu nasledujúco:

- Preplnenie močového mechúra pomocou upínania cievky.
- Sedenie na pripináčiku.
- Používanie tesných nožných popruhov.
- Škrtenie miešku.
- Popraskanie alebo lámanie kostí.
- Elektrické šoky do nôh.
- Bodnutie do oblasti pásu.

5.1.2 Vzácny plyn a ruský športovci

Ritter (2014) vo svojom článku uvádza, že vzácny plyn xenón s prímiesou argónu je novodobá nezistiteľná forma dopingu, na ktorú prišla WADA ešte pred začatím olympijských hier v Sochi. Nedávny článok, ktorý zverejnil magazín Economist, popisuje metódu zlepšenia výkonu pomocou xenónového plynu, ktorým si ruskí športovci zlepšovali výkon už pred desiatimi rokmi. Už vtedy bola zistená a overená táto metóda, ktorá prinášala ruským športovcom výhodu vo vytrvalostných disciplínach. Najväčším paradoxom je, že Svetová Antidopingová asociácia nedokáže zasiahnúť a určiť, či daná metóda patrí do skupiny nepovolených prostriedkov alebo nie. Rovnaká otázka visí nad zneužívanou látkou Paracetamolom, ktorý je obľúbený medzi dopingovými hriešnikmi. Možno ho nájsť pod slangovým názvom „Painkiller“, ktorý má najmä protizápalové účinky. Táto látka je zneužívaná športovcami, a predsa je povolená antidopingovým výborom.

Rovnako tak xenón, ktorý je doplnený o vzácny plyn argón, je teda momentálne najviac diskutovanou metódou, ktorou sa zaoberá WADA, pretože najmä ruský plyn je prirodzene sa vyskytujúci prvok vo vzduchu, ktorý dýchame. Preto odpoveď na túto otázku nie je jednoduchá (Koh & Neef, 2014).

Xenón

Xenón je tzv. inertný plyn nachádzajúci sa na pravej strane periodickej sústavy prvkov. Je to prvok, ktorý nechce reagovať s inými prvkami. Čistý xenón možno vytiahnuť zo vzduchu v procese zvanom ako frakčná destilácia, pričom zložky vo vzduchu (kyslík, dusík, oxid uhličitý, atď.) sa oddelia a koncentrujú. Okrem jeho použitia v osvetlení, xenón, ako plyn bol používaný v anestéziológii od roku 1950 a je považovaný za takmer dokonalú látku pre prácu v anestézii. Vzhľadom k tomu, že nemá žiadne vedľajšie účinky alebo problémy a na rozdiel od halotánu a izofluránu je čistý, je teda považovaný za bezchybnú „pomôcku“ v medicíne. Keby náklady na tento vzácny plyn neboli príliš vysoké, pravdepodobne by bol používaný ako anestetikum vo väčšej miere (Thevis et al., 2014).

Forma tohto plynu sa tiež používa pre zobrazovanie pľúc a rad ďalších lekárskech postupov, vrátane ochrany našich orgánov z tzv. hypoxických zranení. Existujú tiež štúdie, kde xenón podrobili výskumu na spomalenie alebo obmedzenie vývoja Parkinsonovej choroby (Koh & Neef, 2014).

Koh a Neef (2014) ďalej uvádzajú, že vdýchnutie vzácneho plynu xenónu zvyšuje v tele športovca produkciu bielkoviny známej ako HIF1 Alpha (HIF1A). HIF1A je forma

bielkoviny, ktorá stimuluje produkciu napr. testosterónu a ďalších látok v tele vrátane EPO. Zatiaľ čo bolo vykonaných mnoho výskumov na použitie xenónového plynu ako anestetika v medicínskom prostredí, len málo z nich bolo vykonaných na zlepšenie športového výkonu. Zaujímavosťou je fakt, že ruskí vedci predpovedajú tomuto vzácnemu plynu veľkú budúcnosť a prínos pre vytrvalostné športy. Existujú názory, že práve ruskí vedci sa podieľajú na vývoji využitia tohto plynu a napokon Rusko je prvý štát, ktorý už v roku 2006 schválil program na prípravu športovcov pomocou xenónového plynu. Prezentácia pripravená v roku 2010 podľa ZAO Atom-Med Center naznačila, že tento vzácny plyn pomôže v metodike ruských športovcov na olympijských a paralympijských hrách v Londýne (2012) a v Sochi (2014). Aj keď ruskí úradníci neoznačili toto tvrdenie za pravdivé, na otázku, či existuje možnosť, že sa elitní ruskí športovci „dopujú“ xenónovým plynom odpovedali, že ak by ich športovci inhalovali takéto látky, nič zlé by sa nestalo.

Tím britských a čínskych vedcov uverejnil štúdie, v ktorých skúmali účinky plynov na laboratórnych myšiach. Výsledky boli ohromujúce. Ukázalo sa, že myši, u ktorých bola pridaná zmes plynov obsahujúca 70 % xenónu v čase 2 hodín, mala dvojnásobné množstvo HIF1A a EPO aj po 24 hodinách. Zistilo sa, že vdychovanie, ktoré sa rozdelí na viac fáz je účinnejšie a má dlhšie trvajúce účinky. Xenón je plynná „bomba“, ktorá dokáže mať pozitívne účinky aj po neuveriteľných 48 až 72 hodinách (Thevis et al., 2014). Preto prezident WADA Dick Pound zastáva názor, že zatiaľ povolená látka xenón by mohla byť nebezpečnou pre šport a pre narušenie ducha fairplay. Pound je preto striktné proti používaniu plynu v súťažiach a na svetových šampionátoch. Inhalácia vzácneho plynu je podľa prezidenta Medzinárodnej antidopingovej asociácie neprípustná (Rumsby, 2014).

5.1.3 Techno-doping

Techno-doping je vymoženosť súčasnej doby, je to nový termín, ktorý je viac populárny v poslednej čase v oblasti športu. Tento technologický doping je fenomén, ktorý si kladie za cieľ získať konkurenčnú výhodu pred súperom pomocou športového vybavenia. Svetová Antidopingová asociácia (WADA) sa domnieva, že je úplne štandardným postupom zakázať technológiu, s ktorou dokáže športovec mať výhodu pred ostatnými súťažiacimi. Ak je to v prospech zvýšenia výkonu alebo narušenia fairplay, potom je takáto technologická pomôcka neprípustná a braná ako doping. V roku 2006 WADA začala konzultácie o technologickom dopingu, ktorý, ako sa neskôr ukázalo, označili ako hrozbu pre šport. Zatiaľ čo WADA nepripúšťa technologický pokrok v športe, rozhodnutie o povolení novej technológie týkajúce

sa športového vybavenia, je zodpovednosťou každého športu vlastným riadiacim orgánom (Bailey, 2007).

Podľa BBC (2008) možno charakterizovať techno-doping ako:

„Použitie technológie pre zvýšenie fyzických atribútov ľudskej bytosti.“

5.1.3.1 „Kyborg“

Termín bol vytvorený pre športovcov, akým je napr. najviac zmieňovaný Oscar Pistorius, atlét z južnej Afriky, ktorého protetické končatiny v tvare „J“ z uhlíkových vlákien dokážu absorbovať energiu len z 80 %. Zatiaľ čo ľudská noha absorbuje energiu až z 240 %. Preto niet pochyb že Pistoriove „kybernohy“ dokážu vyvinúť väčšiu rýchlosť za menšiu spotrebovanú energiu (BBC, 2008).

Pretože väčšina športov na paralympijských hrách vyžaduje inovácie a zariadenia nejakého druhu, môže byť veľmi ťažké určiť, čo je považované za technologický doping a čo nie. Výber a schválenie technologických zariadení väčšinou posudzujú a schvaľujú riadiace orgány rôznych druhov športov. Technologický pokrok je často povolený, ak riadiace orgány majú pocit, že nijako neohrozuje integritu športu. Správa, ktorá bola vydaná bezprostredne pred olympiádou 2012 vyhodnotila verejný prieskum, ktorý ukazoval, že ľudia sa obávajú toho, že športové inžinierstvo by mohlo zatieniť úsilie športovca a triumf ľudského ducha. Niektoré športové disciplíny by tak boli jednoduchšie a vytvorili by nespravodlivú výhodu pred „najlepšími športovcami“ ktorí by nemuseli vyhrať. Technológia by tak zabezpečila prínos bohatým športovcom a krajinám, ktorí by dominovali nad tými chudobnými (Duncan, 2014).

5.1.3.2 LZR racer plavky

LZR plavky od firmy Speedo, patria medzi technologický pokrok 21. storočia. Technologicky dokonalý produkt bol jednou z najdiskutovanejších tém olympijských hier v Pekingu. Táto technológia od firmy Speedo vzbudila rozruch, pretože vysoko výkonná kombinéza umožnila plavcom dosiahnuť lepší čas, a teda aj výhodu pred ostatnými. Kombinéza bola skonštruovaná tak, aby vyrobený materiál čo najviac pripomínal žraločiu kožu. Oblek zaistil lepšie prúdenie kyslíka do svalov, udržiaval telo vo viacerých hydrodynamických polohách a zachytával vzduch, ktorý dodával telu vztlak. Na

olympijských hrách v Pekingu tento oblek nosili mnohí plavci ktorí pokorili množstvo rekordov (Tucker, 2008).

Kritici sa začali sťažovať na tento technologický prevrat, ktorý poskytoval pretekárom výhodu. V skutočnosti niektorí plavci mali na sebe počas pretekov dve alebo viac kombinéz naraz, ktoré im umožnili zvýšenie vztlaku. Celkom 23 z 25 plaveckých svetových rekordov na olympijských hrách v Pekingu padlo vtedy, keď plavci mali na sebe viac oblekov naraz. Niektorí ľudia tvrdili, že tento oblek je tak technologicky dokonalý, že ho možno pokladať za techno-doping. Po tom čo FINA (Fédération Internationale de Natation), ktorá je medzinárodnou vedúcou inštitúciou v plávaní, zaznamenala po olympiáde a ďalších plaveckých akciách mnoho svetových rekordov a nepriaznivé ohlasy od znevýhodnených športovcov, zakázala LZR „body“ obleky na všetkých športových udalostiach (Anderson, 2008).

Pánske obleky mohli maximálne pokryť miesta od pásu až ku kolenám. Dámske obleky mohli síce pokryť časť od ramien až ku kolenám, ale pravidlá sú stanovené tak, že plavky musia byť výhradne z textilného materiálu a nemôžu mať žiadne upevňovacie zariadenia, akým je napr. zips. Tieto nové pravidlá nadobudli platnosť v januári roku 2010 (Stefani, 2012).

6 ZÁVERY

Z analýzy literárnych zdrojov som zisťoval, fenomén dopingu v paralympijskom športe. Na základe analýzy literárnych a ďalších zdrojov, hlavným zámerom práce bolo sumarizovať fundamentálne relevantné informácie.

Moje bádanie som ďalej zamerlal na mnou vybrané športové prípady, ktoré sa vďaka dopingu preslávili a boli odhalené a metódy, ktoré napomáhajú k lepšiemu výkonu a nie sú zakázané Svetovou Antidopingovou agentúrou.

Z otázok zameraných na doping ako súčasť paralympijského prostredia vyplynulo, že doping v paralympijskom športe sa nijako nelíši od toho olympijského. Olympiáda a jej náprotivok paralympiáda sú identické svetovým športom uznávané udalosti, ktoré sa líšia iba hendikepom u športovcov na paralympijských hrách. Doping, ktorý patrí najmä do prostredia olympiád, sa v rovnakej miere vyskytuje aj v paralympijskom prostredí, len zistenie u hendikepovaných športovcov je oveľa ťažšie. Postihnutie u športovcov môže byť u niekoho dokonca až výhodou, pretože paralympionici majú povolené terapeutické výnimky, ktoré môžu v niektorých prípadoch úmyselne zneužívať. Toto pravidlo je u niektorých pretekárov výhodou, ktorá im môže zabezpečiť úspech, slávu a finančné prostriedky.

Otázka, ktorá bola zameraná na výskyt zakázaných látok a metód v paralympijskom prostredí odhalila, že dopingový hriešnici, ktorí boli na listine Svetovej Antidopingovej agentúry, používali rovnaké zakázané lieky ako ich zdravý kolegovia z olympiád, ba dokonca kvôli zisku, úspechu a sláve, sa snažili a snažia ísť cez neetické, nehumánne a nepovolené praktiky, akými je napr. metóda zvaná „boosting“. Po dôkladnej analýze tejto nehumánnej metódy som prišiel na to, ako si niektoré zúfalé činy vyžadujú zúfalé skutky. Hendikepovaní športovci si siahajú na už aj tak prírodou alebo životnou nehodou zdemolované telo, ktoré dokážu ešte viac touto nekalou praktikou poškodiť. Táto analýza mi ukázala, ako človek dokáže hlboko klesnúť pre jediný cieľ - stáť na medailovom stupienku.

Ďalšia formulovaná otázka patrila do skupiny mnou vybraných športových prípadov, ktoré sa preslávili svojím dopovaním. Väčšina z menovaných prípadov používala zakázané látky, ktoré pozitívne zvyšujú fyzický výkon, najmä ten silový. Dopingoví hriešnici, až na pár výnimiek, presne vedeli, aká látka ich môže posunúť v ich kariére. Zaujímavý prípad, ktorý ma nadchol, bol o švédskom curlerovi Glennovi Ikonenovi, ktorý doplatil na aroganciu svojho športového lekára a dostal dištanc od Svetovej Antidopingovej agentúry. Z analýzy článkov o tomto švédskom paralympionikovi vyplýva, že nielen športovci sa dokážu hnať za úspechom, slávou a finančnými prostriedkami, ale aj ich tréneri, lekári a iní členovia tímu.

Posledná otázka, ktorú som si položil, bola o metódach, ktoré dokážu zvýšiť fyzický výkon športovca, a predsa nie sú zakázané organizáciou WADA. Medzi takéto prípady, ktoré patria medzi kontroverzné, patrí aj najviac preberaný hendikepovaný športovec Pistorius. Jeho protézy dokážu mať neuveriteľnú výhodu pred všetkými športovcami sveta, vrátane tých zdravých. Otázka „legálneho dopingu“ mi ukázala, aká je WADA v niektorých prípadoch bezmocná, ako je to napr. pri ruskom plyne xenóne. Táto látka je taká enormne účinná, a predsa je povolená, i napriek tomu, že je v rozpore s pravidlami.

Z poznatkov, ktoré som zistil v analýze literárnych zdrojov vyplynulo, že doping sa vyskytuje na paralympiáde, že je to mocný činiteľ, že dopingové prípady stále pribúdajú a že vynaliezavosť, ako obísť pravidlá je očividná a niekedy až nehumánna.

7 SÚHRN

V prvej časti teoretickej práce, som sa zamerlal na rôznu terminológiu športu, telesného postihnutia, súvislosti medzi telesným postihnutím a športom a históriu paralympijských hier. Ďalej som riešil otázku dopingu, čo to vlastne je doping a aké má následky vo vrcholovom a rekreačnom športe. V kapitolách, ktoré sa priamo týkali dopingu, som poukázal na vrcholových športovcov, ktorí sa preslávili na olympiáde a sú pokladaní za svetové osobnosti. Pri výbere športových osobností som sa riadil ich úspechmi, atraktivnosťou ich príbehu, popularitou a kauzami, ktoré zohrali veľkú rolu pri ich výbere. Ďalej som sa snažil načrtnúť etiku a fairplay v športovom prostredí a ich dopad na psychiku športovca. Túto kapitolu som doplnil o podkapitolu antidopingové pravidlá, ktoré by mali byť zárukou poctivosti na každej športovej udalosti.

Hlavným cieľom mojej práce bolo popísať fenomén dopingu v paralympijskom športe. Na základe analýzy literárnych a ďalších zdrojov je hlavným zámerom práce sumarizovať fundamentálne relevantné informácie.

Z mojej analýzy literárnych zdrojov vyplynulo, že doping je fenomén, ktorý sa vyskytuje nielen na olympijských hrách, ale aj na paralympiáde a to v rovnakej miere. Zakázané látky u paralympionikov sú úplne totožné s tými ako u zdravých olympijských športovcov. Jediným ukazovateľom odlišnosti medzi olympiádou a paralympiádov boli metódy, ktoré dokážu zlepšiť fyzický výkon počas súťaže.

V ďalších mojich otázkach som sa zamerlal na prípady hendikepovaných športovcov, ktoré otriasli paralympijským prostredím a dostali sa do povedomia spoločnosti práve po ich neetických kauzách s dopingom. Ich príbehy sú pokladané za ponaučenie ostatným súťažiacim, ktorí budú chcieť skúšať podobný postup, akým sa pýšili oni. Posledným cieľom, ktorý som si stanovil, boli metódy, ktoré sú povolené, a predsa sa zneužívajú na dosiahnutie zvýšenia fyzického výkonu. Svetová Antidopingová agentúra má tak pred sebou ťažké rozhodnutia, ktoré dokážu využívať športovci a ich realizačné tímy.

Na základe výsledkov mojej bakalárskej práce som dospel k záveru, že doping v akejkoľvek forme je prítomný na paralympijských hrách, jeho metódy sa stále inovujú a denne pribúda viac a viac dopingových hriešnikov.

8 SUMMARY

In the first part of this thesis I focused on the different terminology of sport, a corporal defect, the links between the corporal defect and the sport and the history of paralympic games. Additionally I tried to solve the question of taking dope, what the doping is and what effects it has in the top level sport and in the recreational sport. In the chapters about taking dope I pointed out the top level sportsmen who became famous at olympics games and they are considered the world's celebrities. In my choice of the sports celebrities I followed their success, attraction of their story, popularity and affairs that played a major role for my choice. In the next part I tried to describe the ethic and fairplay with sports and their effect on the sportsman's mind. To this chapter I added the subhead about the anti-doping rulers, which should be the guarantee of fairness in the sports events.

The main purpose of my thesis was to describe the phenomenon of taking dope in paralympic sport. By analysing of literary and other sources the main intention of this thesis was to report the ultimate relevant information.

The result of my literary sources analysis is clearer that the taking dope is the phenomenon existing not only at the olympic games but also at the paralympic games in the same way. Prohibited substances are the same with the paralympic sportsmen as with the healthy sportsmen. The only indicator of difference between the olympic and paralympic were the methods how to improve the physical performance during the competition

In the next questions I concentrated on the cases of handicapped sportsmen, which shocked the paralympic atmosphere and they were known by their immoral affairs with taking dope. Their lifestories are believed to be the moral to the others who would want to try this way they were proud of. The last aim were the methods which are allowed to but still, they are used to improve the physical performance. World Anti-Doping Agency has to solve the great decisions which the sportsmen and their teams can play on.

The outcome of my bachelor's thesis is the conclusion that taking dope participates in paralympic games, its methods are permanently innovated and daily there are more and more dope wrongdoers.

9 REFERENČNÝ ZOZNAM

- ABC. (2012). *Brazilian powerlifter banned for doping*. Retrived 17. 6. 2014 from the World Wide Web: <http://www.abc.net.au/news/2012-09-07/brazilian-powerlifter-banned-for-doping/4248438>
- Anderson, K. (2008). The War of the Swimsuits. *Sports Illustrated*, 108(25), 54-57. Retrived 23. 6. 2014 from SPORTDiscus database on the World Wide Web: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/detail?sid=d7d3fbdb-ec7e-40bf-a8ed-d708ac9a0540%40sessionmgr111&vid=17&hid=106&bdata=JnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3d#db=s3h&AN=32660690>
- Anonymus (2010). *Doping na paralympijských hrách*. Retrived 17. 6. 2014 from the World Wide Web: [http://www.mr-sport.cz/news/doping-na-paralympijskych-hrach-/](http://www.mr-sport.cz/news/doping-na-paralympijskych-hrach/)
- Antidopingový výbor ČR. (2014). Definice dopingu. *Zakázané prostředky*. Retrived 27. 4. 2014 from World Wide Web: http://www.antidoping.cz/zakazane_prostredky_doping.php
- Antidopingový výbor ČR. (2014). Plakát – Škodlivost a vedlejší účinky anabolických steroidů. *Zdravotní důsledky užívání steroidů*. Retrived 25. 6. 2014 from the World Wide Web: http://www.antidoping.cz/vzdelavani_materialy_uzivani_steroidu.php
- Bailey, R. (2007). *Techno-Doping or the Future of Sports Competition?*. Retrived 22. 6. 2014 from the World Wide Web: <http://reason.com/blog/2007/05/15/techno-doping-or-the-future-of>
- BBC. (2008). *'Blade Runner' handed Olympic ban*. Retrived 23. 6. 2014 from the World Wide Web: <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/olympics/athletics/7141302.stm>
- BBC. (2013). Tyson Gay and Asafa Powell: Olympic sprinters fail drug tests. *Athletics*. Retrived 11. 5. 2014 from the World Wide Web: <http://www.bbc.com/sport/0/athletics/23307913>
- Belogiannis, Ch., Kourtesopoulou, A., & Nikitaras, N. (2007). Risk in Sports: Definition, Theories, Psychological Profile of the Participants. *Inquiries in Sport & Physical Education*, 5(3), 414-423. Retrived 14. 4. 2014 from EBSCO database on the World Wide Web: http://content.ebscohost.com/pdf19_22/pdf/2007/1C9X/01Sep07/31120537.pdf?T=P&P=AN&K=31120537&S=R&D=s3h&EbscoContent=dGJyMMv17ESep7I4v%2BbwOLCmr0yeprdSsq%2B4Sq%2BWxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGtr0i2q7dLudnzhLnb5ofx6gAA
- Bhagirathi, S. E. (2007). *Doping and Sports*. India: Veena Publisher.
- Bhambhani, Y., Mactavish, J., Warren, S., Thompson, W. R., Webborn, A., Bressan, E., De Mello, M. T., Tweedy, S., Malone, L., Frojd, K., Van de Vliet, P., & Vanlandewijck, Y.

- (2010). Boosting in athletes with high-level spinal cord injury: knowledge, incidence and attitudes of athletes in paralympic sport. *Disability & Rehabilitation*, 32(26), 2172-2191. Retrived 19. 6. 2014 from SPORTDiscus database on the World Wide Web: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=45181630-6588-40b1-acdf-8863b0a794f1%40sessionmgr114&vid=3&hid=106>
- Blauwet, Ch. A., Benjamin-Laing, H., Stomphorst, J., Van de Vliet, P., Pit-Grosheide, P., & Willick, S. E. (2013). Testing for boosting at the Paralympic games: policies, results and future directions. *British Journal of Sports Medicine*, 47(13), 832-838. Retrived 19. 6. 2014 from SPORTDiscus database on the World Wide Web: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=d8e74119-42be-4337-a8f6-d68c3e0be475%40sessionmgr4004&vid=3&hid=4211>
- Čech, M. (2012). *Mrzачenie na paralympiáde kvôli medaile*. Retrived 19. 6. 2014 from the World Wide Web: <http://sport.aktuality.sk/c/136125/mrzacenie-na-paralympiade-kvoli-medaile/>
- Čollák, J. (2012). *Pojem šport: pojmové vymedzenie ako impulz k zmene (ne)postačujúcej zákonnej úpravy?*. Retrived 21. 5. 2014 from the World Wide Web: http://www.ucps.sk/Vymedzenie_pojmu_sport_jaroslav_collak
- Davies, G. A. (2013). *Paralympic powerlifter has lifetime drug ban lifted after partner admits she spiked drink*. Retrived 29. 5. 2014 from the World Wide Web: <http://www.telegraph.co.uk/sport/olympics/paralympic-sport/10437010/Paralympic-powerlifter-has-lifetime-drug-ban-lifted-after-partner-admits-she-spiked-drink.html>
- DePauw, K. P., & Gavron, S. J. (2005). *Disability sport*. United States of America: Human Kinetics.
- Duncan, D. E. (2014). The cyborg olympic games. *Newsweek Global*, 162(8), 110-114. Retrived 23. 6. 2014 from EBSCO database on the World Wide Web: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/detail?sid=d7d3fbdb-ec7e-40bf-a8ed-d708ac9a0540%40sessionmgr111&vid=14&hid=106&bdata=JnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3d#db=a9h&AN=94586533>
- Europská komise. (2007). *Bílá kniha o sporte*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství.
- Goodman, S. (1995). *Coaching athletes with disabilities: General principles*. Goanna Print, Australian Sports Commission.
- Gruber, H., & Lendl, V. (1992). *Allgemeine Sonderpädagogik*. Wien: Jugend & Volk Schulbuchverlang.

- Günter, H., Dikic, N., McNamee, M., Markovic, S. S., & Vajgic, B. (2012). Sports physicians, ethics and antidoping governance: between assistance and negligence. *British Journal of Sport Medicine*, 47(11), 701-704. Retrived 25. 6. 2014 from PubMed database on the World Wide Web: <http://bjsm.bmj.com/content/47/11/701.long>
- Hart, S. (2010). *Paralympic swimmer Heather Frederiksen stripped of medals after failing drug test*. Retrived 17. 6. 2014 from the World Wide Web: <http://www.telegraph.co.uk/sport/othersports/drugsinsport/7706932/Paralympic-swimmer-Heather-Frederiksen-stripped-of-medals-after-failing-drug-test.html>
- Harčaričková, T. (2011). *Pedagogika telesne postihnutých, chorých a zdravotne oslabených – teoretické základy*. Bratislava: Iris.
- Heller, K. W., Forney, P. E., Alberto, A. P., Best, J. S., & Schwartzman, N. M. (2009). *Understanding Physical, Health, and Multiple Disabilities*. Pearson.
- Hobza, O. (2014). *Doping*. Retrived 3. 5. 2014 from the World Wide Web: <http://nadrevo.blogspot.sk/2010/02/doping.html>
- Hodaň, B. (2006). *Sociokulturní kinantropologie I*. Brno: Masarykova univerzita.
- Hogenová, A. (1997). *Etika a sport*. Praha: Univerzita Karlova.
- Homfray, R. (2014). *Italian sledge hockey player Igor Stella done for doping at Sochi Paralympics*. Retrived 17. 6. 2014 from the World Wide Web: <http://www.foxsports.com.au/more-sports/paralympics/italian-sledge-hockey-player-igor-stella-done-for-doping-at-sochi-paralympics/story-fnff2dww-1226854675826>
- Hula, E. (2009). *Fight Against Doping -- IAAF Championship Testing; Putin Wants Doping Program*. Retrived 25. 6. 2014 from the World Wide Web: http://aroundtherings.com/site/A__31551/Title__Fight-Against-Doping----IAAF-Championship-Testing-Putin-Wants-Doping-Program/292/Articles
- Hyde, J. (2002). *Crossed out: Doping disqualifications cloud an otherwise sparkling debut for Soldier Hollow*. Retrived 25. 6. 2014 from the World Wide Web: <http://www.deseretnews.com/article/898210/Crossed-out-Doping-disqualifications-cloud-an-otherwise-sparkling-debut-for-Soldier-Hollow.html?pg=all>
- Kudláček, M. (2012). Paralympijské sporty a další vybrané sporty osob s tělesným postižením. In Z. Janečka, M. Kudláček, P. Kůrková, I. Machová, J. Válek, H. Válková, & J. Wittmannová (Eds.), *Vybrané kapitoly ze sportu osob se zdravotním postižením*. (Vol. 1, pp. 7-16). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kábele, J. (1992). *Sport vozíčkářů*. Praha: Olympia.

- Koh, B., & Neef, M. (2014). *Xenon gas as a performance-enhancing drug: doping or just hot air?*. Retrived 20. 6. 2014 from the World Wide Web: <http://cyclingtips.com.au/2014/03/xenon-gas-as-a-performance-enhancing-drug-doping-or-just-hot-air/>
- Kollárová, E. (2007). *Predškolská výchova telesne postihnutých detí*. Ružomberok: Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity.
- Kudláček, M. (2007). Historie a organizace sportu osob s tělesným postižením ve světě a v České republice. In M. Kudláček, O. Ješina, I. Machová, & J. Válek (Eds.), *Aplikované pohybové aktivity pro osoby s tělesným postižením*. (Vol. 1, pp. 5-16). Olomouc: Univerzita Palackého.
- Labudová, J., Kampmiller, T., Kasa, J., & Grexa, J. (2005). *10 rokov vied o športe*. Bratislava: Univerzita Komenského.
- Laczo, E. (2000). *Edukológia výkonnostného a vrcholového športu*. Bratislava: Univerzita Komenského.
- Lipónski, W. (2012). Truth in sports history. *Studies in Physical Culture & Tourism*, 19(4), 169-173. Retrived 12. 3. 2014 from EBSCO database on the World Wide Web: <http://eds.a.ebscohost.com/edspdfviewer/pdfviewer?sid=d8d76f49-6685-4a8a-b924-f88d7b127757%40sessionmgr4003&vid=7&hid=4203>
- Lyng, S. (1990). Edgework: A social psychological analysis of voluntary risk taking. *American Journal of Sociology*, 95, 851-886. Retrived 14. 4. 2014 from EBSCO database on the World Wide Web: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=b7f3514d-713e-4c41-be01-19596b4b1074%40sessionmgr4001&vid=3&hid=4111>
- Macek, T. (2008). *Doping a podvody. I to patří k paralympiádě*. Retrived 16. 6. 2014 from the World Wide Web: http://oh.idnes.cz/doping-a-podvody-i-to-patri-k-paralympiade-fgt-/sport_oh.aspx?c=A080911_221507_sport_oh_par
- Matějček, Z. (2001). *Psychologie nemocných a zdravotně postižených dětí*. Ústí nad Labem: H & H.
- Morente-Sánchez, J., & Zabala, M. (2013). Doping in Sport: A Review of Elite Athletes' Attitudes, Beliefs, and Knowledge. *Sports Medicine*, 43(6), 395-411. Retrived 8. 5. 2014 from EBSCO database on the World Wide Web: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=fff730df-e928-4651-be06bd12da2c9aca%40sessionmgr4003&vid=3&hid=4203>
- Morgan, J. W., Meier, V. K., & Schneider, J. A. (2001). *Ethics in sport*. United States of America: University of Western Ontario.
- Nekola, J. (2000). *Doping a sport*. Praha: Olympia.

- Podstupka, M. (2003). *Namiesto mydla hrajú v opere steroidy*. Bratislava: Ecopress.
- Poláček, J. (2013). Športom otriasa doping! Tu sú najväčší hriešnici a škandály v športe. *Život*. Retrived 6. 5. 2014 from the World Wide Web: <http://webmagazin.teraz.sk/zivot/doping-sport-skandal-svet-atletika/1010-clanok.html>
- Polgár, V., & Pupiš, M. (2006). *Pohľad slovenskej športujúcej mládeže na doping (2. časť)*. Retrived 25. 6. 2014 from the World Wide Web: <http://www.sportujeme.sk/fitness/pohlad-slovenskej-sportujucej-mladeze-na-doping-2-cast>
- Pubiš, M., & Korčok, P. (2004). Vytrvalostný šport a doping. *Slovenská chôdza*, 8, 36.
- Pyšný, L. (2006). *Doping rizika zneužití*. Praha: Grada Publishing.
- Renotiériová, M. (2002). *Somatopedické minimum*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Renotiérová, M., & Ludíková, L. (2003). *Speciální pedagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Ritter, S. (2014). SPORTS DOPING Xenon, argon banned for boosting the oxygen-carrying capacity of blood. *Chemical & Engineering News*, 92(23), 11. Retrived 20. 6. 2014 from EBSCO database on the World Wide Web: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/detail?vid=20&sid=ed03d0d2-7d32-40c4-868e-58c8a0bc291c%40sessionmg4003&hid=4211&bdata=JnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3d#db=bth&AN=96394477>
- Rumsby, B. (2014). *Wada targets 'doping' with xenon gas after report on Russian athletes*. Retrived 21. 6. 2014 from the World Wide Web: <http://www.telegraph.co.uk/sport/othersports/athletics/10797179/Wada-targets-doping-with-xenon-gas-after-report-on-Russian-athletes.html>
- Seidl, L. (2012). *Mučení jako doping. Jak handicapovaným pomáhá bolest*. Retrived 20. 6. 2014 from the World Wide Web: http://www.tyden.cz/rubriky/sport/ostatni-sporty/muceni-jako-doping-jak-handicapovanym-pomaha-bolest_244410.html#.U6P8G_1_s7Q
- Seiler, S., Beneke, R., Halson, S. L., Impellizzeri, F. M., Mujika, I., Pyne, D. B., & Foster, C. (2013). Is Doping-Free Sport a Utopia?. *International Journal of Sports Physiology & Performance*, 8(1), 1-3. Retrived 8. 5. 2014 from EBSCO database on the World Wide Web: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=ce34892f-9b58-4e2a-b0a3-836e2901bd18%40sessionmgr110&vid=18&hid=105>
- Shephard, R. J. (2003). *Boosting of Performance in the Athlete With High-Level Spinal Injury*. 20(2), 103-115. Retrived 20. 6. 2014 from SPORTDiscus database on the World Wide Web: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=ed03d0d2-7d32-40c4-868e-58c8a0bc291c%40sessionmgr4003&vid=7&hid=4211>

- SITA. (2008). Gay chce v Pekingu napodobniť Lewisa. *Ostatné športy*. Retrived 20. 5. 2014 from the World Wide Web: <http://sport.pravda.sk/ostatne-sporty/clanok/100396-gay-chce-v-pekingu-napo-dobnit-lewisa/>
- Slovenský paralympijský výbor. (2014). História letných paralympijských hier. *O paralympijských hrách*. Retrived 24. 4. 2014 from the World Wide Web: <http://www.spv.sk/o-paralympijskych-hrach/historia-letnych-paralympijskych-hier>
- Stefani, R. (2012). Olympic swimming gold: The suit or the swimmer in the suit?. *Significance*, 9(2), 13-17. Retrived 23. 6. 2014 from EBSCO database on the World Wide Web: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=d7d3fbdb-ec7e-40bf-a8ed-d708ac9a0540%40sessionmgr111&vid=18&hid=106>
- Taft, S. L. (2001). *The River chasers: A history of American whitewater paddling*. Mukilteo, WA: Flowing Water Press and Alpine Books.
- Tlačová agentúra slovenskej republiky. (2002). *Paralympiáda: Debaty o dopingu aj na paralympiáde*. Retrived 16. 6. 2014 from the World Wide Web: <http://sport.sme.sk/c/263339/paralympiada-debaty-o-dopingu-aj-na-paralympiade.html>
- The Australian. (2008). *More powerlifters expelled for doping*. Retrived 25. 6. 2014 from the World Wide Web: <http://www.theaustralian.com.au/archive/news/more-powerlifters-expelled-for-doping/story-e6frg7mo-1111117456869?nk=bed57000f7df26b9b6a8d41506e22579>
- Thevis, M., Hemmersbach, P., Geyer, H., & Schanzer, W. (2009). Doping in Disabled Sports. Doping Control Activities at the Paralympic Games 1984-2008 and in Germany 1992-2008. *Medizinische Klinik*, 104(12), 918-924. Retrived 29. 5. 2014 from EBSCO database on the World Wide Webb: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/detail?vid=2&sid=a3be3b38-5c1a-4727-9010-00b5c6545afc%40sessionmgr110&hid=106&bdata=JnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3d#db=edswsc&AN=000273163200002>
- Thevis, M., Piper, T., Geyer, H., Thomas, A., Schaefer, M. S., Kienbaum, P., & Schänzer, W. (2014). Measuring xenon in human plasma and blood by gas chromatography/mass spectrometry. *Rapid Communications In Mass Spectrometry: RCM*, 28(13), 1501-1506. Retrived 20. 6. 2014 from MEDLINE database on the World Wide Web: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/detail?vid=20&sid=ed03d0d2-7d32-40c4-868e-58c8a0bc291c%40sessionmgr4003&hid=4211&bdata=JnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3d#db=cmedm&AN=24861600>
- Tucker, R. (2008). *Speedo's LZR racer swimsuit*. Retrived 29. 6. 2014 from the World Wide Web: <http://www.sportsscientists.com/2008/03/speedos-lzr-swimsuit/>

- Vitek, L. (2010). Americký baseball. *Největší dopingové skandály*. Retrived 9. 5. 2014 from the World Wide Web: <http://www.sportvital.cz/sport/doping-ve-sportu/nejvetsi-dopingove-skandaly/7-americky-baseball/>
- Vitek, L. (2010). Olympijský zázrak z NDR. *Největší dopingové skandály*. Retrived 9. 5. 2014 from the World Wide Web: <http://www.sportvital.cz/sport/doping-ve-sportu/nejvetsi-dopingove-skandaly/2-olympijsky-zazrak-z-ndr/>
- Vítková, M. (2006). *Somatopedické aspekty*. Brno: Paido.
- Xinhua. (2004). *Azerbaijan lifters disqualified, life-banned for doping*. Retrived 25. 6. 2014 from the World Wide Web: <http://english.people.com.cn/200409/23/eng2004092158056.html>